

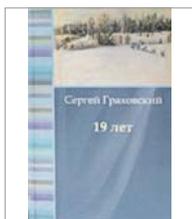
Цікавосткі Гомельшчыны

4

Больш прэмій!

6

19 знакавых гадоў

7

Бязмежнасць уяўлення

12

Вандроўкі... праз кіно

14

Глядзі — і пачуеш

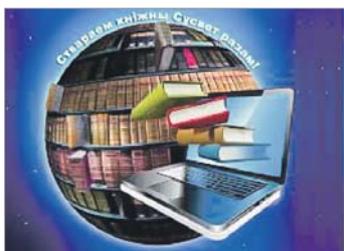
Калі спытаць харэографа, што можна выказаць танцам на сцэне, хутчэй за ўсё адказ будзе кшталту «станцаваць можна ўсё!». Таму часта ў танцы закладзеныя сур'эзныя, філасофскія сэнсы, а артысты рухамі разважаюць на вострыя, істотныя для грамадства тэмы: тут і Кастрычніцкая рэвалюцыя, і роздумы пра Шэкспіра, і сатыра. Ужо 30-ы раз у Віцебску танцуюць жыццё: на мінулым тыдні там прайшоў Міжнародны конкурс сучаснай харэаграфіі IFMC. Форум аб'яднаў артыстаў больш чым з 10 краін.

Для фінальнага выступлення журы давалося выбраць 9 пастановак з 20, і выбар быў сапраўды складаны: замежныя эксперты ў адзін голас сцвярджаюць, што беларускім харэографам варта выходзіць за межы ўнутраных конкурсаў і прадстаўляць калектывы на еўрапейскіх фестывалях. Дарэчы, журы танцавальнага спаборніцтва ўзначаліў вядомы харэограф, стваральнік «Кіеў мадэрн-балета» Радзю Паклітару, які адзначыў, што ў параўнанні з мінулымі конкурсамі сёлета ў Віцебску былі прадстаўлены сапраўды вартыя творцы: артысты і пастаноўшчыкі нарэшце змаглі падняцца на адзін высокі ўзровень.

Працяг на стар. 3 ▶

Выступленне тэатра-студыі сучаснай харэаграфіі Дзіяны Юрчанка.

Будзем чытаць?!

Пытанне можна паставіць у двух варыянтах: хто будзе і што чытаць? Наконт «што» ўсё больш-менш зразумела: багата напісана класікамі ўсіх часоў і народаў, ды і цяпер з'яўляюцца новыя кнігі, як ёсць і тыя, хто працягвае пісаць, таму што верыць у будучыню слова, у якое ўкладзены змест. Для аптымістаў насамрэч няма пытання і наконт «хто». І калі Рэспубліканская чытацкая сесія сёлета вызначыла тэму «Чытач — гэта культурны статус: расцём з «КнігаСветам»», то з настроем на аптымізм. Нездарма ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі сярод удзельнікаў сесіі — настаўнікаў, бібліятэкараў, пісьменнікаў, выдаўцоў — былі і школьнікі, якія ўжо з'яўляюцца актыўнымі і ўдумлівымі чытачамі.

Тым не менш ноткі клопату за будучыню пакаленні чытачоў прагучалі ўжо на пачатку размовы, зададзенай інфармацыйна-асветніцкім праектам «КнігаСвет», які развіваецца і запрашае да дыскусій. Што

робіць чалавека чытачом і якім чынам могуць у гэтым дапамагаць сучасныя тэхналогіі? Усё ж нібыта ў іх упіраецца... І тут узнікае постаць Скарыны, без якога сёлета немагчыма абмяркоўваць такія тэмы. Ён, апалагет новых тэхналогій (тады іх увасабленнем было кнігадрукаванне), рабіў усё свае выданні не проста так, а з высокай мэтай. І яго ідэя дагэтуль актуальная.

«Духоўная асвета — задача надзвычай важная не толькі для царквы, але і наогул для сферы культуры і адукацыі, таму што яна спрыяе ўдасканаленню чалавека», — пацвердзіў старшыня Сінадальнага аддзела рэлігійнай адукацыі і катэхізацыі Беларускай праваслаўнай царквы епіскап Барысаўскі і Мар'інагорскі Венямін. Калісьці сапраўды дзяцей вучылі праз духоўныя кнігі — і тады быў зразумелы сэнс навучання.

Цяпер кнігі вельмі розныя. Ці варта запрашаць чытаць усё, што трапляе ў рукі, ці выбіраць правяраныя варыянты, — паставіў пытанне доктар філалагічных навук, прафесар Анатоль Андрэеў. Асабліва з улікам таго, што імкліва насаўваецца вялікая лічбавая рэвалюцыя...

— Слова пра тое, што моладзь не чытае ці чытае не тое, былі ва ўсе часы — і ў часы Скарыны, хутчэй за ўсё. І гэта казалі людзі з высокай адукацыяй, добрыя, духоўныя, для якіх перапісанне самай важнай кнігі ўручную было ўвасабленне Боскай справы. А тут нехта (маецца на ўвазе Скарына. — Аўт.) мала таго, што ўсё надрукаваў, дык яшчэ і тэкстаў сваіх напісаў, — адзначыў намеснік дырэктара па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша. — Навуковыя даследаванні паказваюць, што моладзь сёння чытае не менш, чым 50 ці 30 гадоў таму. Нават чытае больш. Іншая справа, што мяняюцца формы чытання. Мяняецца тое, што чытаюць. Мяняюцца носьбіты. Чалавецтва гэта ўжо праходзіла якраз у часы Скарыны, калі носьбіт таксама мяняўся і не ўсе адразу гэта зразумелі. Так і цяпер. Яшчэ не так даўно казалі, што калі чытаеш на электронных носьбітах, то немагчыма пагартаць старонкі — калі ласка, ёсць спецэфекты з шоргатам старонак. Ці немагчыма адчуць водар папяровай кнігі — дык ужо ёсць дэзадаранты з пахам старой паперы. Ёсць сімулякры, калі

фармальнасці больш істотныя за ўнутраны змест таго, што прапаноўваецца для чытання. Падаецца, сёння больш істотна для чытача быць здольным адрозніваць высокае чытво ад нізкага. А каб умець і быць здольным, трэба вучыцца адчуваць гэтую розніцу.

Іншыя формы чытання патрабуюць і іншых падыходаў да зносінаў з самімі чытачамі і з тым асяродкам, у якім яны існуюць. Таму і ўзнік інтэрнэт-рэсурс «КнігаСвет» як інструмент інавацыйнага развіцця нацыянальнай прасторы чытання, адзначыла начальнік Адукацыйнага цэнтру Навукова-метадычнай установы «Нацыянальны інстытут адукацыі» Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь Ірына Шаўлякова-Барзенка. За год існавання праект займеў прыхільнікаў і партнёраў, сярод якіх Нацыянальная бібліятэка Беларусі, рэдакцыя «Настаўніцкай газеты» і Выдавецкі дом «Звязда» з усімі выданнямі, якія актыўна ўдзельнічалі ў сесіі, таму што прадстаўляюць асаблівую і вялікую прастору для чытання — прастору беларускай літаратуры.

Працяг на стар. 3 ▶

Пункцірам

✓Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку БССР Людмілу Златаву з 80-годдзем. «На сцэне Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Вамі створаны яркія і незабыўныя вобразы, якія пакінулі ў глядачоў моцныя пачуцці і ўражанні», — адзначыў кіраўнік дзяржавы. Сёння, працуючы ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, Людміла Златава дзеліцца з маладым пакаленнем досведам, натхняе маладыя таленты на новыя здзяйсненні, дапамагае ім дасягнуць прафесійных вышэйшых. «Ваша шматгадовая плённая дзейнасць непаруўна звязана з беларускай музыкальнай культураю, з'яўляецца прыкладам самаадданнага служэння мастацтву», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

✓Прэзідэнт Беларусі павіншаваў Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі Кірыла з днём нараджэння. «Сваім нястомным, падзвіжніцкім служэннем у імя перамогі хрысціянскіх каштоўнасцей Вы здабылі любоў мільёнаў людзей ва ўсім свеце, — адзначыў кіраўнік дзяржавы. — Неацэнны Ваш асабісты ўклад у адраджэнне вялікіх праваслаўных традыцый, роднай мовы і культуры, умацаванне славянскага братэрства».

✓Аляксандр Лукашэнка выказаў глыбокія спачуванні родным, блізкім і калегам народнага артыста Расіі Дзмітрыя Хварастоўскага. «Гэты цудоўны, шматгранна адораны чалавек пакінуў унікальны след у гісторыі сучаснай культуры і опернага мастацтва, заслужыў шчырае прызнанне не толькі ў Расіі, але і на сцэнах самых знакамітых тэатраў свету», — гаворыцца ў спачуванні. Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што ў Беларусі ведаюць, любяць і цэняць творчасць Дзмітрыя Хварастоўскага. «Заўчасны адыход з жыцця гэтага чалавека, дзейнасць якога натхняла і дарыла выключна станоўчыя эмоцыі, — незаменная страга для ўсіх нас», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

✓Намеснік прэм'ер-міністра Васіль Жарко ўзначаліў рэспубліканскі арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні дзіцячага конкурсу песні «Еўрабачанне-2018». Гэта прадагледжана распараджэннем нумар 177рп «Аб дзіцячым конкурсе песні "Еўрабачанне-2018"», якое 20 лістапада падпісаў Прэзідэнт Беларусі. У мэтах арганізацыйна-мерапрыемства на высокім узроўні, адпаведным міжнародным патрабаванням і стандартам, дакументам зацверджаны склад рэспубліканскага арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні конкурсу. Планаецца, што конкурс пройдзе ў лістападзе 2018 года ў Мінску ў МКСК «Мінск-Арэна». Беларусь афіцыйна зацверджана Еўрапейскім вяршальным саюзам як арганізатар дзіцячага конкурсу песні «Еўрабачанне» ў 2018 годзе.

✓Аб'яўлены нацыянальны конкурс «Мастацтва кнігі-2017», паведамлілі ў Міністэрстве інфармацыі. Заяўкі прымаюцца ва ўпраўленні выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Мінінфарма да 12 студзеня. Па кожнай намінацыі можа быць прадстаўлена не больш за два выданні. Галоўная ўзнагарода нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі» Гран-пры будзе ўручана ў намінацыі «Трыумф». Пераможца атрымае дыплом імя Францыска Скарыны і памятнае знамя-симвал «Вялікі залаты фаліант». Нацыянальны конкурс «Мастацтва кнігі» (LVII) праводзіцца з мэтай вызначэння лепшых выдавецкіх праектаў, якія сталі падзеяй у нацыянальным кнігавыданні, павышэння мастацкай і паліграфічнай культуры беларускай кнігі, далейшага развіцця кніжнага мастацтва, папулярызаванні лепшых дасягненняў выдавецтваў рэспублікі за 2017 год.

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

НОВАЯ АЎДЫТОРЫЯ ДЛЯ ТВОРЦАЎ

Еўразійскі форум дзіцячай літаратуры ўзяў на сябе высакародную місію: аб'яднаць намаганні краін Еўразійскага эканамічнага саюза ў справе ўсебаковага развіцця юных грамадзян краін СНД.

Права першай прадставіць свет дзіцячай кнігі ў межах Еўразійскага форуму атрымала Беларусь як адна з найбольш чытаных краін на постсавецкай прасторы.

У межах форуму ў Расійскай дзяржаўнай дзіцячай бібліятэцы ў Маскве адбыўся міжнародны круглы стол з удзелам першага намесніка старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алены Стэльмах і дырэктара Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска Таццяны Швед.

— Настаў час вяртацца да каштоўнасцей, якімі ў мінулым валодала вялікая савецкая краіна, калі чытанне кнігі лічылася адным з самых прэстыжных заняткаў, — упэўнена галоўны арганізатар форуму Надзея Пілько. — Тым больш што гэта датычыць дзіцячай літаратуры.

Еўразійскі форум дзіцячай кнігі ставіць задачу пазнаёміць юных чытачоў з куль-

турай і гісторыяй іх ровеснікаў у іншых краінах, імкнецца зрабіць даступнымі для дзяцей творы пісьменнікаў краін бліжняга замежжа, палепшыць кнігаварот паміж імі, знайсці новыя імёны і новую аўдыторыю для творцаў.

Алена Стэльмах расказала пра тэндэнцыі развіцця ў Беларусі дзіцячай літаратуры, якой дзяржава аказвае істотную падтрымку. Беларускія пісьменнікі працягваюць ініцыятыву ў адраджэнні былых літаратурных стасункаў, наладжваюць новыя творчыя кантакты з сучаснымі замежнымі літаратарамі. Прыкладам таму — праект Евы НЭММ «У гасцях у Францыска Скарыны», які знайшоў водгук у Калмыкіі,

Дагестане, Кабардзіна-Балкарый, Малдове. Дэвіз праекта: «Разам з дзіцячай кнігай шукаем сяброў у свеце».

Выпуск дзіцячых кніг займае каля 40 працэнтаў агульных тыражаў выдучых выданняў Беларусі. Секцыя дзіцячай літаратуры таксама самая прадстаўнічая і адна з найбольш актыўных у СПБ. Чым раней мы пазнаёмім нашых дзяцей з гісторыяй і культураю сувязяў, тым больш трывалымі будучы сувязі паміж краінамі ў будучым, лічыць Алена Стэльмах.

Сведчанне таго, што беларуская літаратура мае вагу сярод аматараў кнігі, — выпуск Еўразійскім форумам дзіцячай кнігі зборніка вершаў дзіцячага паэта Уладзіміра Мазго «Сланы з луны». Пераклад на рускую мову забаўляльных вершаў зрабіў Генадзь Аўласенка. Праілюстравана кніга расійскай мастацкай-ілюстратарам Алай Высоцкай. Падчас форуму для расійскіх дзяцей вершы Уладзіміра Мазго прачытаў заслужаны артыст Расіі, артыст тэатра і кіно Васіль Купрыянаў.

Марыя ЛПЕНЬ

Прысутнасць першых

У Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі вядзецца аднаўленне коласаўскага кабінета

Як віцэ-прэзідэнт АН БССР Якуб Колас меў уласны кабінет у Акадэміі навук. Да 100-годдзя з дня нараджэння пісьменніка яго рабочы кабінет быў мемарыялізаваны, але пасля пераезду Інстытута мовазнаўства не экспанавалася. Згодна з сучаснай канцэпцыяй, гэта будзе зашклёны пакой на першым паверсе галоўнага корпуса НАН Беларусі.

Гаворка пра гэта ішла на Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Гісторыя беларускай літаратуры: стан і перспектывы даследавання», што адбылася ў Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі і была прысвечана 135-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Якуб Колас і Янка Купала — не толькі творцы, але і першыя акадэмікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Іх імёны носяць найстарэйшыя акадэмічныя інстытуты — мовазнаўства і літаратуразнаўства.

Удзельнікамі канферэнцыі сёлета сталі даследчыкі з Беларусі, Польшчы, Расіі, Украіны. Як падкрэсліла навуковы сакратар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Галіна Варонава, «межы тых абшараў, дзе цікавяцца скарбамі беларускай культуры, значна шырэішыя». Пра гэта сведчаць выставачныя праекты,

рэалізаваныя сёлета музеямі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Так, у межах сумеснага праекта «Два Яны», прысвечанага Янку Купалу і Яну Райнісу, улетку ў Доме Райніса і Аспазіі (Рыга) экспанаваліся мемарыяльныя рэчы Янкі Купалы. Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа прадставіў выстаўкі, прысвечаныя жыццю і творчасці народнага паэта ў літаратурным музеі Аляксандра Пушкіна (Вільнюс) і музеі Уладзіслава Бранеўскага (філіял Літаратурнага музея імя Адама Міцкевіча, Варшава). 15 лістапада ў Дзелавым і культурным комплексе Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі была адкрыта чарговая выстаўка з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Даследаванне творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа працягваецца — пра гэта сведчаць як навуковыя даклады, так і з'яўленне дзвюх новых кніг кандыдата філалагічных навук Анатоля Трафімчыка «Колас зямлі беларускай» і «Крыніцы паэтычнага натхнення: перадумовы стварэння класічных твораў Якуба Коласа», што былі прэзентаваны падчас адкрыцця канферэнцыі.

Юлія ШПАКОВА

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

24 лістапада — на літаратурна-мастацкае свята і адкрыццё выстаўкі «Шлях да сябе» з удзелам паэтэсы і перакладчыцы Іны Фраловай у Палац культуры г. Вілейкі. Пачатак а 15.30.

24 лістапада — на прэзентацыю кнігі вершаў юнай паэтэсы Асі Айсберг «Оттепель» у Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. Пачатак а 17-й гадзіне.

25 лістапада — на сустрэчу з пісьменнікамі Аленай Кошкінай і Наталіяй Касцючэнка «Як стаць пісьменнікам?» у СШ № 23. Пачатак а 13-й гадзіне.

27 лістапада — у Школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ. Пачатак а 15-й гадзіне.

27 лістапада — на прэзентацыю альбома Фёдара Баравога «Звёздны дождж» і кнігі Валерыя Калінічэнка «Защита для... брони» ў Мастацкую галерэю БДУКІ. Пачатак а 17-й гадзіне.

28 лістапада — на творчую імпрэзу «Пад небам адзіным» у публічную бібліятэку № 21 з удзелам пісьменнікаў. Пачатак а 16.30.

29 лістапада — у Мінскі гарадскі тэатр паззіі пры Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы на літаратурна-музычную імпрэзу паэта Аляксандра

Кавалёнка. Пачатак а 18-й гадзіне.

30 лістапада — на юбілейны творчы вечар пісьменніка Міколы Багадзяжа «Вандроўкі ў Беларусь далетанісную» ў публічную бібліятэку № 20. Пачатак а 16-й гадзіне.

30 лістапада — на літаратурна-музычную імпрэзу, прысвечаную творчасці паэта Міколы Шабоўіча, у публічную бібліятэку № 1 імя Л. Талстога. Пачатак а 18-й гадзіне.

1 снежня — на паэтычна-музычную імпрэзу ў літаратурны клуб «Творчыя сустрэчы» пры бібліятэцы № 8 імя М. Багдановіча. Пачатак а 12-й гадзіне.

Мінскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

28 лістапада — на сустрэчу «Мой родны кут, як ты мне мілы...» Ірыны Карнаухавай, Бажэны Мацюк і Валянціна Каваліва з замежнымі студэнтамі (г. Мінск, зав. 2-і Веласіпеды, 1/10). Пачатак а 18.30.

29 лістапада — на сустрэчу Святланы Быкавай, Бажэны Мацюк і Уладзіміра Цануніна, прысвечаную юбілеям беларускіх літаратараў і 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, з навучцамі Наваполаўскага дзяржаўнага аграрна-эканамічнага каледжа (Мінскі раён). Пачатак а 13-й гадзіне.

30 лістапада — на прэзентацыю зборніка «Фрагментация души» Ірыны Карнаухавай у Мінскім абласным аддзяленні СПБ. Пачатак а 17-й гадзіне.

30 лістапада — на сустрэчу з Іванам і Марынай Лайковымі ў барысаўскай кнігарні «Слово». Пачатак аб 11-й гадзіне.

1 снежня — на творчы вечар Святланы Быкавай у Заслаўскай гарадской бібліятэцы. Пачатак а 17-й гадзіне.

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

24 лістапада — на ўскладанне кветак да абноўленага помніка ўкраінскаму класіку Аляксандру Старажэнку на Трышынскіх могілках у г. Брэсце. Пачатак аб 11-й гадзіне.

25 лістапада — у паэтычную гасціўню «Разговор по душам» з удзелам паэта Вячаслава Бельцокова ў Брэсцкую абласную філармонію. Пачатак а 16-й гадзіне.

29 лістапада — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Адкрыццё» ў Брэсцкую гарадскую бібліятэку імя А. С. Пушкіна. Пачатак а 17-й гадзіне.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

30 лістапада — на творчую сустрэчу з паэтам Мікалаем Намесніковым «Лістапад спявадалыны» ў Віцебскую гарадскую

бібліятэку імя Е. Полацкай. Пачатак а 17-й гадзіне.

1 снежня — на літаратурную сустрэчу Тамары Красновай-Гусачэнка ў санаторый «Чыгуначнік» (Віцебскі раён). Пачатак а 17-й гадзіне.

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

25 лістапада — у літаратурную гасціўню «Запрашае "Бярозка"» пры СШ № 12 г. Гродна з удзелам пісьменніцы Ліны Багданавай. Пачатак а 13.30.

28 лістапада — на чарговае пасяджэнне грамадскага дыскусійнага клуба «Словадром» у Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. Карскага. Пачатак а 17-й гадзіне.

30 лістапада — на прэзентацыю кнігі Пятра Сямінскага «Калінавы цмок, або Казкі Нёманскіх хваляў» у гарадскую бібліятэку № 10. Пачатак а 17-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

29 лістапада — на выступленне Міколы Давідовіча перад навучцамі бабруйскай гімназіі № 2. Пачатак аб 11-й гадзіне.

30 лістапада — на выступленне кіраўніка літаб'яднання «Натхненне» Наталлі Міхальчук «Паэтычная майстэрня» перад студэнтамі МДУ імя А. А. Куляшова ў межах чарговага пасяджэння літаб'яднання. Пачатак а 12.30.

Скарына: гіпотэзы і даследаванні

— Дайджэст

Праекцыі творчасці Скарыны на нацыянальнай літаратуры, яе паралелі з сучаснасцю, асаблівасці ўспрымання і асэнсавання асобы першадрукара разглядаліся айчыннымі і замежнымі даследчыкамі падчас V Міжнародных Скарынаўскіх чытанняў, прысвечаных 500-годдзю беларускага кнігадрукавання.

Дэкан філалагічнага факультэта Іван Роўда зазначыў: нам падаецца, што мы ведаем пра Скарыну шмат. Таму з пазіцыі сённяшняга дня ўспрымаем яго як факт гісторыі — не задумваема над неабдымнасцю працы, якая была ім зроблена.

Нягледзячы на тое, што на працягу XX стагоддзя ў скарыназнаўстве было зроблена вельмі шмат і, здавалася, нічога новага сказаць ужо немагчыма, адкрыцці ўсё ж ёсць. Пра жыццё і творчасць

Француска Скарыны ў кантэксце сучасных дасягненняў разважаў Алесь Суша. Па-першае, з’явілася плеяда новых імёнаў даследчыкаў, у тым ліку і за мяжой. Асэнсаваннем спадчыны Скарыны сталі займацца і мастацтвазнаўцы, і краязнаўцы. Па-другое, істотна пашырылася кола даследчыкаў: да акадэмічных і ўніверсітэцкіх далучыліся спецыялісты і з іншых сфер — музейнай і бібліятэчнай, а таксама асобныя аматары. Назіраецца пэўная дэмакратызацыя скарыназнаўчых даследаванняў: яны вызначаюцца пашырэннем жанравай разнастайнасці, не страчваючы пры гэтым навуковага ўзроўню. Яшчэ адна рыса апошніх дасягненняў у скарыназнаўстве — уключэнне рэлігійнага кантэксту. Так, да святкавання юбілею сёлета далучыліся прадстаўнікі ўсіх хрысціянскіх цэркваў.

Але разам з тым застаецца яшчэ шмат пытанняў. Мы не ведаем дакладна гадоў

жыцця Скарыны, поўнага пераліку надрукаваных ім кніг, дзе ён абараніўся і атрымаў вучоную ступень, ці сам рабіў ён пераклады... Мы таксама не можам сказаць, колькі ў яго было дзяцей, калі ён пабраўся шлюбам і нават якой быў веры.

Тое, што мы ведаем, — усяго толькі больш ці менш абгрунтаваныя гіпотэзы. Няма ніводнага дакумента пра яго друкарскую і выдавецкую дзейнасць — ні пражскага, ні віленскага перыяду. А значыць, самае цікавае — наперадзе.

Як падкрэсліла намеснік старшыні аргкамітэта канферэнцыі Таццяна Казакова, актуальнасць такіх мерапрыемстваў у тым, каб звярнуць увагу грамадства на прыярытэт гуманітарных навук, што вызначаюць духоўны космас нацыі і спрыяюць станаўленню яе інтэлігенцыі. У гэтым удзельнікі канферэнцыі былі аднадушныя.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

ЗАПАВЕТ АД ПРОДКАЎ

Фота з сайту Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Павел перадае «Новы Заповіт Госпада нашага Ісуса Хрыста» дырэктару Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раману Матульскаму.

Мінская прэзентацыя выдання «Новага Завета Госпада нашага Ісуса Хрыста», якое ўпершыню ўбачылі ў Полацку падчас святкавання Дзён беларускага пісьменства, адбылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. За час існавання Святога

Пісання на сучаснай беларускай мове ў кніжнай прасторы нашай краіны перакладчыкі атрымалі шмат водгукаў, якія былі часткова агучаныя падчас сустрэчы. Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Павел адзначыў: гэтая кніга з’яўляецца эталомам, бо ў папярэдніх перакладах Святога Пісання сустракаліся недахопы.

— Гэтае выданне — узор, які будзе і надалей служыць людзям, якія імкнуцца спазнаць слова Божае і Святое Пісанне, — мяркуе Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі. — А для выдавецкага савета ёсць падстава паразважаць пра тое, што яшчэ можна зрабіць, каб кніга была даступная не толькі для шырокага кола чытачоў, але і для багасловаў, гісторыкаў — усіх, хто вывучае Святое Пісанне.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч звярнуў увагу, што гэтая падзея звязаная і з 500-годдзем беларускага кнігадрукавання: нарэшце з’явілася кніга, якая замацоўвае беларускія традыцыі ў асэнсаванні Новага Завета праваслаўнай веры. «Мне хацелася б, каб гэтая падзея стала падставой для новых крокаў уз’яднання царквы з грамадствам, для фарміравання ўплыву царквы на развіццё нашай суверэннай Беларусі», — падзяліўся Аляксандр Карлюкевіч.

Напрыканцы імпрэзы «Новы Заповіт Госпада нашага Ісуса Хрыста» падарылі Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Дар’я ЧАРНЯЎСКАЯ

Будзем чытаць?!

— Калі мы гаворым пра тое, як выхоўваць у наш час чытача, то паўстае і асоба пісьменніка. Як пісаць, калі не будзе чытача? — звярнула ўвагу першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. І прывяла прыклад сваёй сям’і, дзе з маленства сваіх дзяцей і ўнукаў імкнецца ўцягваць у сумеснае творчасць: калі паспрабаваў сам пісаць ці прыдумаць герояў, то прасцей зразумець працу іншых. Такую — жывую — творчасць пакулі не замянілі тэхналогіі. Але так, яны мяняюць культуру зносін з кнігай. Таму адна з секцый сёлета прапаноўвала для абмеркавання тэму «Новае пакаленне — новыя тэхналогіі: матывы для чытання».

Няхай для некага матывам будзе ўдзел у праекце «Чытаем па-беларуску з velcom» з выкладаннем відэаролікаў у сацыяльныя сеткі. А для кагосьці з дзяцей сёлета матывам для чытання і асэнсавання прачытанага магло стаць імкненне да перамогі ці ўдзел у віртуальнай выстаўцы «Фэст буктэрэйлераў па творах Янкі Купалы і Якуба Коласа», якая была арганізавана Нацыянальным інстытутам адукацыі, таксама як і праект «Варштат», прысвечаны 500-годдзю беларускага кнігадрукавання. Лепшых адзначылі падчас пленарнага пасяджэння сесіі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. І колькасць пададзеных работ была даволі вялікая — палова тысячы. Так што дзеці цікавяцца беларускай літаратурай і далучаюцца да шэрагаў тых, хто лічыць, што «чытач — гэта культурны статус».

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Ларыса ЦІМОШЫК

Глядзі — і пачуеш

Сёлета галоўны прыз форуму застаўся ў Віцебску: лепшай спрызналі іранічную пастаноўку «Глядзі, а то пачуеш...» тэатра-студыі сучаснай харэаграфіі Цэнтра культуры «Віцебск» і яе кіраўніка Дзіяну Юрчанка. Харэограф ушанавалі яшчэ падчас адкрыцця форуму — узнагародзілі за значны ўнёсак у развіццё сучаснай харэаграфіі і адданасць творчай справе. Лаўрэатамі другой прэміі сталі майстэрня сучаснага танца з БДУКІ, якой кіруе Міхаіл Камінскі, з пастаноўкай «Гульні розуму» і праект «Сны Афеліі» Яўгеніі Нікалайчук. Трэцюю прэмію падзялілі між сабой «Чалавекі» ў пастаноўцы Сяргея Толкача і «Лоўцы. Футурыстычная фантазія часу» Сяргея Паяркава з мінскім калектывам *Structurers*. Нягледзячы на тое, што нацыянальны конкурс не прадугледжвае ўручэння Гран-пры, неафіцыйна такая ўзнагарода існуе: прэмію Яўгена Панфілава «Лепшаму харэографу» атрымаў кіраўнік Тэатра сучаснай харэаграфіі D.O.Z.S.K.I Дзмітрый Залескі за пастаноўку «Танцы з сябрам» (дарэчы, гэты прыз харэограф ужо атрымліваў 7 гадоў таму).

Юбілейны фестываль у Віцебску завяршыўся, але абяцае гучны працяг: міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар паабяцаў, што харэаграфічная візітоўка краіны будзе ўшанавана ў наступным годзе ўжо ў межах міжнароднага спаборніцтва.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

25 лістапада — 105 гадоў з дня нараджэння Яўгена Замерфельда (1912 — 1980), беларускага паэта, крытыка, педагога.

25 лістапада — 95 гадоў з дня нараджэння Ефрасінні Бондаравой (1922 — 2011), беларускага кіназнаўца, кінакрытыка, заслужанага дзеяча навукі БССР.

26 лістапада — 180 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Андрэілі (1837 — 1893),

мастака, удзельніка вызваленчага руху ў Беларусі і Літве, ілюстратара.

26 лістапада — 110 гадоў з дня нараджэння Міхася Скрыпкі (1907 — 1991), беларускага паэта-сатырыка, прэзаіка, драматурга.

27 лістапада — 70 гадоў з дня нараджэння Эдуарда Белагурава (1947 — 1998), беларускага жывапісца.

28 лістапада — 115 гадоў з дня нараджэння Акіма Шаўчэнкі (1902 — 1980),

беларускага жывапісца, педагога.

28 лістапада 80-годдзе адзначыць Алег Новікаў, беларускі мастак-афарміцель.

28 лістапада 70 гадоў спаўняецца Таццяне Гарэлікавай, беларускаму прэзаіку.

29 лістапада — 105 гадоў з дня нараджэння Мікалая Васілеўскага (1912 — 1982), беларускага акцёра, рэжысёра.

29 лістапада 70 гадоў святкуе Соф’я Шах, беларуская паэтэса.

• У Вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі сёння адбудзецца тэатральна-канцэртная імпрэза тэатра аднаго акцёра «Зніч» «Мне светла...». Запланаваная прэм’ера мнагаспектакля «МАМА» паводле вершаў Рыгора Барадудзіна і п’есы «Маці» Карэла Чапэка (аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўчык, выканаўца — Галіна Дзягілева). У другім аддзяленні праграмы значыцца святочны канцэрт з удзелам салістаў Белдзяржфілармоніі Аляксандра Музыкантава і Святланы Старадзетка, Беларускага дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі «Свята», Дзяржаўнага камернага хору, народнай артысткі Беларусі Вольгі Клебановіч, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Аляксандра Кашперава, уладальніка медала Француска Скарыны Міколы Лявончыка, лаўрэата міжнародных фестываляў аўтарскай песні Алены Маслоўскай, ансамбля танца «Равеснік», хору «Голас душы» Касцёла св. Сымона і св. Алены. А ў фае Белдзяржфілармоніі пачне працаваць літаратурна-дакументальная выстаўка «Рыгор Барадудзін. Прыходзім, каб знайсці сябе ў жыцці...», прысвечаная народнаму паэту Беларусі.

• 3 27 лістапада распачнецца тыдзень беларускай драматургіі «Канцэнтрацыя» ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. За 7 дзён РТБД прадставіць глядачу актуальны зрээ сучаснай драматургіі: у межах праекта пройдуць паказы спектакляў «Гэта ўсё яна», «Кар’ера доктара Рауса» «Сіндром Медзі», «Ціхі шэпт сыходзячых крокаў». Апошні раз на сцэне з’явіцца пастаноўка «Белы анёл з чорнымі крыламі». 29 лістапада адбудзецца прэм’ера спектакля па п’есе шырока вядомага драматурга Паўла Пражко «Тры дні ў пекле» ад рэжысёра Цімафея Ткачова. «Канцэнтрацыя» адзначаецца і адукацыйнай часткай: у праграме — дзве лекцыі ад тэатразнаўцы Наталлі Валанцэвіч і рэдактара Цэнтра беларускай драматургіі Настасі Васілевіч, а таксама творчыя сустрэчы з драматургамі.

• Пасля 39-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА, якая праходзіла з 30 кастрычніка па 14 лістапада, Беларусь абралі ў Выканаўчы савет ЮНЕСКА на перыяд з 2017 па 2021 гады. Ужо 16 лістапада дэлегацыя Рэспублікі Беларусь на чале з паслом, Пастаянным прадстаўніком Беларусі пры ЮНЕСКА Паўлам Лагушам узяла ўдзел у 203-й сесіі Выканаўчага савета арганізацыі, якая ладзіцца ў Штаб-кватэры ў Парыжы. У ходзе сесіі кіруючага органа ЮНЕСКА ў якасці старшыні быў абраны Пастаянны прадстаўнік Рэспублікі Карэя пры ЮНЕСКА Лі Б’енг Х’ен. Намеснікамі старшыні сталі прадстаўнікі Бразіліі, Лівана, Нігерыі, Партугаліі, Сербіі ды Японіі. Наступная сесія Выканаўчага савета ЮНЕСКА пройдзе ў 2018 годзе.

Ідзе падпіска на I паўгоддзе 2018 г.		
«ЛіМ»	1 месяц	падпісны індэкс
Для індывідуальных падпісчыкаў	5 р. 20 к.	63856
Ведамасная падпіска	14 р. 60 к.	638562
Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў	3 р. 60 к.	63815
Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі	11 р. 00 к.	63880

АД РАДЗІМІЧАЎ ДА ШАМЯКІНА

Адметныя вёскі Гомельшчыны

З надыходам халоднага сезона лепш за ўсё выпраўляцца ў вандроўку на поўдзень. Не толькі ў далёкіх спякотных краінах, але і на беларускім поўдні — у Гомельскай вобласці — ёсць што агледзець зацікаўленаму падарожніку.

1. ДЗЯМ'ЯНКІ (ДОБРУШСКИ РАЁН)

Ваколіцы Дзям'янак — месца гістарычнае. Тут знаходзіцца стаянка эпохі неаліту і курганны могільнік, дзе налічваецца 159 курганоў вышыняй да 2 метраў. Дзям'янкаўскі могільнік у свой час зацікавіў не толькі айчынных, але і замежных навукоўцаў: пакуль што гэта адзіны могільнік, выяўлены на тэрыторыі, дзе жылі летапісныя радзімічы. Тут, ля Дзям'янак, іх адзіны некропаль — «мёртвы горад», які бесперапынна дзейнічаў на працягу 500 гадоў. З VII па XII стагоддзе радзімічы прывозілі сюды сваіх спачылых герояў. На жаль, пасля аварыі на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі могільнік знаходзіцца ў закрытай зоне.

У пісьмовых крыніцах Дзям'янкi ўзгадваюцца ў XVI стагоддзі. З 1862 года вёска становяцца ўласнасцю Герардаў — старажытнага латышкага роду. Пры Герардах у Дзям'янках з'явіўся хлебнарыхтоўчы магазін, два ветракі, заезны дом. Самы вядомы гаспадар вёскі — Мікалай Герард — у гады царавання Мікалая II зрабіў зайздросную кар'еру: міравы суддзя ў Пецябург, потым — старшыня Санкт-Пецярбургскага міравога з'езда, старэйшы старшыня Варшаўскай судовай палаты, галоўны ўпраўляючы ўстановамі імператрыцы і нарэшце (з 1905 года) — генерал-губернатар і намеснік цара ў Фінляндыі. На той час Фінляндыя была часткай Расійскай імперыі, і фінам па паходжанні было забаронена займаць дзяржаўныя пасады. Мікалай Герард адмяніў гэты ўказ — і неўзабаве яго самога знялі з пасады.

Тады Герард пераехаў жыць у Дзям'янкi, дзе меў шыкоўны палац, пабудаваны найлепшымі пецярбургскімі архітэктарамі. Гэты палац з элементамі псеўдарускага стылю захаваўся і сёння, праўда, выглядае не надта «бадзёра»...

Мікалай Герард быў добрым гаспадаром і шчыра клапаціўся, каб сяляне мелі ўсё, што патрэбна для нармальнага жыцця. Уладанні былі вялікія — і «пан Гілярд», як звалі яго вясцоўцы, збудаваў бровар, некалькі ферм, насадзіў сад, на беразе ракі Іпучы паставіў паравы млын, лесапільны завод... Пасля рэвалюцыі 1917 года Герарды выехалі ў Фінляндыю, дзе Мікалая Мікалаевіча добра ведалі і паважалі.

2. ГАЛАВІНЦЫ (ГОМЕЛЬСКИ РАЁН)

Галавінцы ўпершыню ўзгадваюцца ў XVI стагоддзі. У 1773 годзе тут было 18 дамоў. А ў 1841-м на ўзвышшы ля ракі Іпучы была ўзведзена драўляная праваслаўная царква, якая, прайшоўшы праз выпрабаванні, захаваўся па сёння.

Праз два гады, як была збудаваная царква, у чэрвені 1843 года ў сям'і збяднелага беларускага шляхціча Ігнага Стравінскага нарадзіўся сын Хведар, які ў будучыні стаў знакамітым оперным спеваком. Хведар Стравінскі рос у Галавінцах, пасля вучыўся ў Мазырскай шляхецкай вучэльні, дзе ўдзельнічаў у тэатральных школьных пастаноўках і спяваў у хоры. Менавіта ў Мазыры Хведар Стравінскі ўпершыню выйшаў на сцэну. А найлепшыя свае партыі ён выканаў на сцэне Марыінскага тэатра ў Санкт-Пецярбургу. Сын Хведара Стравінскага і Ганны Халадоўскай — Ігар Стравінскі — стаў сусветна вядомым кампазітарам, дырыжорам і піяністам.

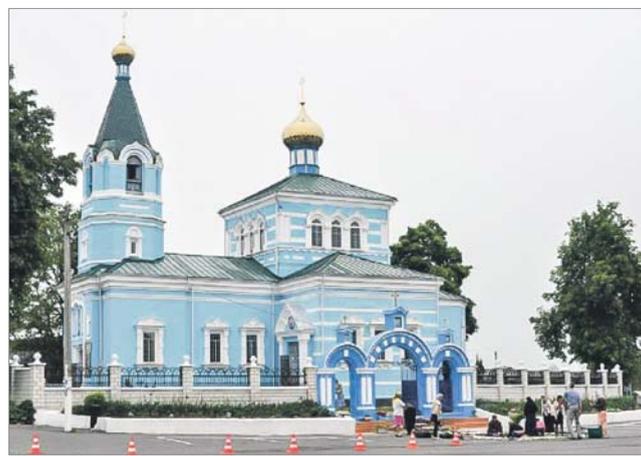
Стравінскія паходзяць з беларускага шляхецкага роду, вядомага з пачатку XVI стагоддзя. Продкі знакамітага кампазітара займалі значныя пасады ў Вялікім Княстве Літоўскім.

Свята-Пакроўская царква ў Галавінцах.

3. КАРМА (ДОБРУШСКИ РАЁН)

Добрушская Карма ўзгадваецца ўпершыню ў 1560 годзе як вялікакняжацкая ўласнасць. З сярэдзіны XVIII стагоддзя гаспадаром Кармы значыцца князь Міхал Чартарыйскі, канцлер Вялікага Княства Літоўскага (1724 — 1752 гг.). Пасля далучэння Рэчы Паспалітай да Расійскай імперыі Чартарыйскі не стаў прысягаць на вернасць расійскай імператрыцы, і большасць ягоных маёнткаў разам з Кармою перайшлі ў расійскую казну.

Свята-Пакроўская царква ў Карме.

10 ліпеня 1774 года Кацярына II падарыла пераможцу туркаў, Пятру Румянцаву, званне фельдмаршала, тытул Задунайскага, шпагу з каштоўнымі камянямі і 5000 душ на Беларусі. Так у кармянцаў з'явіўся новы гаспадар. У той час у вёсцы налічвалася 108 двароў, тут стаяла Пакроўская царква, а на рэчцы Харапуці дзейнічаў млын.

Калі ў вёсцы з'явілася першая царква — невядома. Сучасная ж была пабудавана ў другой палове XIX стагоддзя. Тут захоўваюцца мошчы протаіерэя Іаана Гашкевіча, які ў 1998 годзе быў кананізаваны як Іаан Кармянскі.

Іаан Гашкевіч жыў недалёка ад Кармы, у вёсцы Агародня, дзе служыў у Свята-Нікольскай царкве. Ён дапамагаў удовам і сіротам, рамантаваў храм, а сам жыў у невялічкім царкоўным доме з саламяным дахам. Штоднядзельно бацюшка вычытваў апантаных дэманамі. І пасля ягоных малітваў дадому людзі вярталіся здаровыя і славілі Госпада нашага Ісуса Хрыста.

Памёр Іаан Гашкевіч увосень 1917 года, пражыўшы 80 гадоў. Пахавалі яго побач са Свята-Мікольскай царквой. Расказваюць, калі святару было 75 гадоў, сваё месца ў царкве ён саступіў малодшаму сыну, таксама Іаану. І папярэдзіў: «Калі да цябе ў храм прыйдзе Маці Божая, пасля яе прыходу царква апусцее». У 1930-х гадах у храм увайшла незвычайна апанутая жанчына... Пасля гэтага бацюшка Іаана-малодшага арыштавалі і адправілі ў Сібір, а храм закрылі.

Царква прастаяла некранутая ўсю Другую сусветную вайну. А ў 1950-х гадах яе падпалілі. Усё, што засталася ад храма, счысцілі ў роў.

На месцы, дзе быў пахаваны Іаан Кармянскі, паставілі помнік. Пакланіўшыся святому ў Карме, паломнікі едуць у Агароднікі: там служыў бацюшка Іаан — і, кажучь, многія вылечваюцца ад душэўных і цялесных хвароб.

Ёсць у Карме і іншыя месцы, куды людзі ідуць з паклонам. Падчас Першай сусветнай вайны тут быў створаны партызанскі атрад, які змагаўся супраць войскаў кайзераўскай Германіі. На вясковых могілках захаваўся магілы тых партызан. Ёсць у Карме і помнік 360 аднаўскоўцам, якія загінулі ў гады Другой сусветнай вайны.

А яшчэ Карма — радзіма героя Савецкага Саюза генерал-лейтэнанта Аляксея Церашкова, знакамітага беларускага мастака Акіма Шаўчэнкі, рэжысёра Мікалая Калініна. Тут нарадзіўся і вырас народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін.

4. СКРЫГАЛАЎ (МАЗЫРСКИ РАЁН)

Кажучь, што вёска Скрыгалаў атрымала назву ад імя Скіргайлы — сына вялікага князя Альгерда. Калісьці тут быў вялікі ўмацаваны горад: побач ёсць гарадзішча, якое ў народзе завуць Гарадок. Цяпер Гарадок зарос дрэвамі, калі ж капнуць, то трапляюцца кавалкі гліны, цэгля, цесенага камяня і нават кавалчкі мармуровых паліраваных пліт. Напрыканцы XIX ст. тут раскапалі цэлую мармуровую лясвіцу!

У Скрыгалаве меўся праваслаўны манастыр. Напрыканцы XV ст. тут прыняў пакутніцкую смерць мітрапаліт Кіеўскі і Галіцкі Макарыў. Вясной 1497 года ён выправіўся ў Кіеў, каб заняцца ўладкаваннем храма Святой Сафіі. Плывучы па Прыпяці, мітрапаліт спыніўся ў Скрыгалаве, каб адслужыць літургію. У гэты час да вёскі падыйшлі крымскія татары — уварваліся ў храм і адсеклі свяціцелю галаву.

Скрыгалаў разрабавалі і спалілі. Цэла мітрапаліта Макарыя кінулі ля Прыпяці ў балота, але яго засталася нягленным. Неўзабаве манахі перанеслі мошчы свяціцеля ў кіеўскі Сафіійскі сабор. Святы пакутнік Макарыў быў кананізаваны, на месцы яго гібелі ўсталювалі стэлу, а ў Скрыгалаве ў яго гонар у 1906 годзе пабудавалі капліцу. Ёсць у вёсцы і царква, асвечаная ў гонар свяціцеля.

У сярэдзіне XVIII ст. Скрыгалаў атрымаў статус мястэчка, сёння тут дзейнічае этнаграфічны музей.

5. ПЯРЭДЗЕЛКА (ЛОЕЎСКИ РАЁН)

Гэта вёска з'явілася дзякуючы знакамітаму шляхецкаму роду Юдзіцкіх. Шляхцічы Юдзіцкія мелі на Лоеўшчыне шмат зямлі і нават карысталіся тытулам «графы на Лоеве».

Напрыканцы XVIII стагоддзя Юзаф Юдзіцкі распачаў будаўніцтва цаглянага палаца — на беразе Дняпра, на гары ля вёскі Суткаў. Жыхароў вёскі ён перасяліў ва ўрочышчы Збынь і Міхалёўка, і так з'явілася вёскі Міхалёўка і Пярэдзелка. Калі Юзаф памёр, маёмасць перайшла па спадчыне ягонай адзінай дачцэ Юліі. Юлія Юдзіцкая ўзяла шлюб з Эдвардам Рудзійскім — так Пярэдзелка займела новага гаспадара.

Эдвард Рудзійскі дабудаваў палац, які цудоўна захаваўся дагэтуль. Палац збудаваны ў класічным стылі і мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Цяпер у ім знаходзіцца мясцовая школа.

Апошняя гаспадыня Пярэдзелкі была пані Кацярына Бараноўская. Яна шмат зрабіла па гаспадарцы: заклала цудоўны сад, асушыла балоты — разумна, каб не напсаваць прыродзе. Яшчэ яна адкрывала школы і будавала бальніцы. Калі ж грывнула рэвалюцыя, Бараноўскія з'ехалі ў Канаду, дзе і па сёння жывуць іх нашчадкі.

6. КРАСНЫ БЕРАГ (ЖЛОБІНСКИ РАЁН)

Чырвоным Берагам гэтае паселішча пачалі зваць толькі пасля рэвалюцыі 1917 года. Дагэтуль яго ведалі як Красны Бераг (па-сучаснаму — прыгожы бераг).

Упершыню Красны Бераг узгадваецца недзе ў 1528 годзе. Тады ў мясцовай рэчцы Добасна лавіў шчупакоў шляхціч Ляксей Зянквіч, а пазней ужо яго сыны, унукі і праўнукі. Уладарылі тут Зянквічы амаль 120 гадоў. Далей вёска змяніла шмат гаспадароў. Сярод іх — Тамаш Грыневіч, які ў красавіку 1863 года арганізаваў і ўзначаліў паўстанцкі атрад у Рагачоўскім павеце. Атрад не паспеў разгарнуць актыўных дзеянняў, быў рассяяны царскімі войскамі, які дапамагалі мясцовыя сяляне. Грыневіча схапілі і публічна расстралялі ў Рагачове. Тамаш Грыневіч стаў прататыпам Усяслава Грыневіча з рамана Уладзіміра Караткевіча «Нельга забыць».

Палац у Красным Беразе.

У 1876 годзе гаспадаром вёскі стаў генерал-лейтэнант інжынерных войскаў расійскай арміі Міхал Гатоўскі. Недзе ў 1890 годзе ён запрасіў вядомага на той час расійскага архітэктара Віктара Шротэра, каб той пабудоваў у Красным Беразе палац. Палац — што бачна і сёння — атрымаўся на славу. Шротэр любіў немецкі рэнесанс, не здрадзіў гэтай любові і тут. Кажучь, што ўнутры палац быў яшчэ прыгажэйшы, чым звонку. Кожная зала вызначалася асаблівым стылем. Найлепш захаваўся арабская, у стылі Альгамбры.

За ўладаннем дачкі Гатоўскага Марылі Козел-Паклеўскай вакол палаца з'явіўся парк у англійскім стылі і вялізны пладовы сад. Яшчэ тут меліся бровар і стайня, цешылі вока шматлікія аранжарэі. Усё было адмысловае, зробленае з густам. Нават вадакачка выглядала бы замкавая вежа.

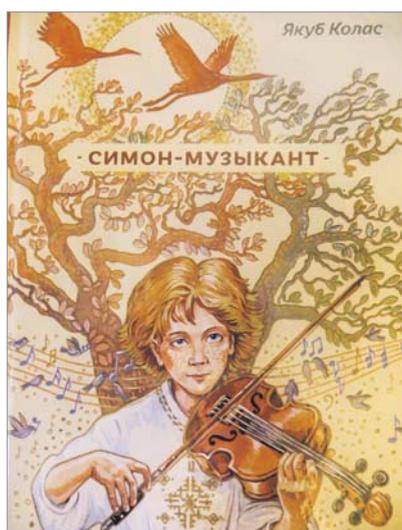
Апошнім уладаром вёскі быў Аляксандр Козел-Паклеўскі, які ў 1918 годзе эміграваў у Англію. У гады Другой сусветнай вайны фашысты стварылі ў Красным Беразе канцэнтрацыйны лагер, куды звозілі дзяцей ад 8 да 19 гадоў. У іх бралі кроў для параненых акупантаў. Цяпер тут паўстаў помнік дзецям — ахвярам вайны. Мемарыял назвалі «Плошча сонца», але ў народзе яго завуць «Дзіцячая Хатынь»...

Юрый ЖЫГАМОНТ

ПЯЦЬ ПЕРАКЛАДЧЫКАЎ ДЛЯ «СЫМОНА-МУЗЫКІ»

Падарунак да 135-годдзя Якуба Коласа

У наступным годзе спаўняецца 100 гадоў найвыдатнейшаму твору Якуба Коласа — паэме «Сымон-музыка», якую аўтар прысвяціў беларускай моладзі. Уладзімір Конан лічыў, што паэма з'яўляецца адным з самых загадкавых твораў у сусветным мастацтве, глыбінны сэнс сімвалічных вобразаў і матываў якога яшчэ не раскрыты.

Музей Якуба Коласа, дзе пачулі шмат добрых водгукаў на гэты твор. Госці з Пецярбурга пабачылі помнік на плошчы, выяву Сымона-музыкі на манетах і сувенірах. У пасляслоўі да кнігі Сяргей Порахаў пісаў: «Узнікла жаданне прачытаць такую значную для нашых славянскіх братоў паэму. Я атрымаў у падарунак ад унучкі Якуба Коласа Марыі Міхайлаўны Міцкевіч гэтую кнігу. Яна была на беларускай мове... Вось тады і нарадзілася ідэя паэтычнага перакладу. У Санкт-Пецярбургу сярод членаў Саюза пісьменнікаў Расіі знайшліся аднадумцы. Аказалася, людзей, якія любяць Беларусь, шануюць беларускую мову, ведаюць творчасць Коласа, нямала».

Паколькі для аднаго перакладчыка гэта даволі цяжкая праца, то было вырашана знайсці 5 перакладчыкаў і кожнаму прапанаваць па адной частцы твора. Першым адгукнуўся паэт і празаік Віктар Кудраўцаў. Ён настолькі захапіўся перакладам прапанаванай яму другой часткі, што пераскочыў на наступную. Завяршыла пераклад трэцяй часткі Кацярына Кірылава, паэт, лаўрэат твор-

чых конкурсаў. Кацярына ўжо мела досвед перакладчыцкай працы, перакладала з грузінскай, англійскай, французскай і іншых моў. Многія яе вершы сталі песнямі. Чацвёртую частку твора пераклала Наталля Ладзеева, досыць творчая асоба: паэт, перакладчык, педагог, псіхолаг, музыкант, выканаўца сваіх песняў. Пятую частку перакладаў сам Сяргей Порахаў, які быў каардынатарам праекта. Пераклад першай часткі і рэдакцыю калектыўнай працы ўзяў на сябе Ігар Дзярдзіеў. Гэта вельмі цікавая асоба: скончыў Ленінградскую акадэмію сельскай гаспадаркі, кандыдат навук у галіне аховы раслін, зараз займаецца аховай калекцыяй Эрмітажа ад біялагічных пашкоджанняў. Адначасова — паэт, літаратурны крытык, які шмат часу аддае творчай моладзі, дапамагае знайсці сваю дарогу ў жыцці. Уступ да кнігі «Белорусский народный песняр (Поэт Якуб Колас и его поэма "Симон-музыкант")» напісаў Яўген Лукін. Афармленне кнігі зроблена прафесійным мастаком-графікам Аксанай Хейлік, ілюстрацям болей як 50 кніг для дзяцей і дарослых.

«Радасна было атрымаць ад таварышаў і калег падтрымку ідэі перакладу паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка». Калі наша сумесная праца падыходзіла да завяршэння, я пачуў ад іх словы ўдзячнасці за знаёмства з творчасцю выдатнага паэта і яго незвычайна музычным творам, які, без сумневу, з'яўляецца шэдэўрам славянскай літаратуры, шэдэўрам сусветнага значэння», — піша Сяргей Порахаў у пасляслоўі да кнігі.

Падчас апошняй канферэнцыі Міхась Міцкевіч, малодшы сын Якуба Коласа, падараваў Сяргею Порахаўу паэму Якуба Коласа «На шляхах волі». Гэта кніга выйшла па ініцыятыве Міхася Міцкевіча ў 2014 годзе, бо асобна гэты твор Якуба Коласа ніколі не выдаваўся. Спадзяёмся, што ў творчых планах пісьменнікаў Пецярбурга будзе пераклад і гэтай кнігі.

Марыя МІЦКЕВІЧ

Коласаўскія Талька і Балачанка

У Мар'інай Горцы прайшлі традыцыйныя раённыя «Каласавіны», прымеркаваныя да юбілею народнага песняра Беларусі.

Традыцыя налічвае ўжо не адно дзесяцігоддзе. Якуб Колас, пачынаючы з сярэдзіны 1930-х гадоў, летаваў у гэтых мясцінах. Паселішчы, дзе ён адпачываў, пісаў свае творы, і зараз на слыху ва ўсіх, хто чула ставіцца да спадчыны класіка беларускай літаратуры, — Талька, Балачанка, Беразянка, Падбярэжжа, Загібелька, Вусце. Якуб Колас напісаў на Пухавіччыне паэму «Міхасёвы прыгоды», шмат перакладаў, прысвяціў пухавіцкім мясцінам многія вершы.

Да 135-годдзя народнага песняра Беларусі Пухавіцкі раённы краязнаўчы музей сумесна з аддзелам адукацыі райвыканкама правёў сярод школьнікаў конкурс на лепшую творчую працу, прысвечаную паэту. Як вынік — дзясяткі цікавых, займальных сачыненняў, якія засведчылі цікаўнасць маладога пакалення да плёну геніяльнага мастака слова. Па выніках гэтага конкурсу і прайшлі традыцыйныя «Каласавіны» ў раённым цэнтры культуры. Аўтары лепшых прац атрымалі ўзнагароды — кнігі з аўтографамі. Са словамі віншавання і расповедам пра творчасць бацькі выступіў малодшы сын Якуба Коласа — доктар тэхнічных навук Міхась Міцкевіч. Свае вершы прачытаў зямляк Якуба Коласа — паэт Алесь Камароўскі, які нарадзіўся на Стаўбцоўшчыне. Пра далучанасць да коласаўскай тэмы раскажаў і пісьменнік Ганнад Чарказян, які, бабудаваўшы лецішча ля Талькі, таксама знайшоў прытулак на Пухавіччыне. А дырэктар Пухавіцкага раённага краязнаўчага музея Аляксандр Прановіч запэўніў удзельнікаў свята, гасцей «Каласавіны», што на Пухавіцкай зямлі будучы рэалізаваны і новыя ініцыятывы ў знак памяці пра Якуба Коласа.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

ЭВАЛЮЦЫЯ ЖЫЦЦЯ

Яго дзень нараджэння... 26 лістапада 1930 года. Гэта не толькі дата.

Гэта і амаль 54 гады жыцця. Гэта і падзеі, сведкам якіх стаў ён сам, і пакінутыя продкамі ў сэрцах тых, з кім ён сустракаўся і зносіўся, ці — каго чытаў-перачытваў. Гэта здольнасці, якія ён развіў да незвычайнага таленту — агню творчасці, якім запаліў сэрцы мільёнаў і нават мільярдаў. Яго Леаніды. Яны, на суперак яго твору, сапраўды вяртаюцца і вяртаюцца да Зямлі не толькі штогод, але і штодзень. Варта толькі разгарнуць адзін з тамоў яго твораў ці прыехаць у яго родны горад — Оршу.

Тут Музей. Дом, у якім ён 84 гады таму з'явіўся ў гэты свет. Тут можна многае пачуць і ўбачыць, чаго не ўбачыш ні ў якім іншым месцы.

Тут школы (у першую чаргу сярэдняй школа № 3, дзе створаны першы яго музей у горадзе), у якіх ён вучыўся.

Тут школа № 8, заснаваная ў 1954 годзе, дзе ён настаўнічаў.

Тут вулка яго імя, дзе стаіць хатка яго пляменніцы Раісы — дачкі загінулага ў гады Вялікай Айчыннай вайны брата, — у якой ён правёў многія месяцы свайго сталага жыцця.

Тут помнік яму, на адкрыцці якога 27 чэрвеня 1992 года слова праўды пра яго казала яго сястра Наталля.

Помнік Уладзіміру Караткевічу ў г. Оршы.

Тут паэты з пачцівасцю, якую можна адчуць толькі ў земляках, бо гэта непарушна разам: абсягі, жывыя сэрцы — агульнае, тое, што зрадняе.

Быў і ёсць. Тут, і ўсюды ў роднай Беларусі, і яшчэ недзе. І будзе — як продак вытрыманай мужнасці.

А дзе яго дух зараз?

Ціха, не трывожце дух, не называйце часта імя, бо, можа, ён дух недзе нарадзіўся пад іншым імем: дух нельга адрываць ад эвалюцыі жыцця.

Аб пайшоўшых — нічога або — толькі добрае. Гэта — ісціна.

Ці чуеце?..

Ці чуеце ягоны крык —
Ён аб сабе апавяшчае,
Гучыць да гэтае пары
І ў памяшканні, і ў двары,
Сваёй магутнасцю страшчае?

Тут нарадзіўся чалавек.
Яшчэ маленькі, ды сур'езны.
І пазірае з-над павек
У гэты і ў мінулы век
І спачуваючы, і грозна.

Ці чуеце, што ён тут ёсць,
Асеў у гэтай у прасторы
І праганяе крыкам млюсьце,
З якой суды прыходзіць гошце,
Каб распазнаць людское мора?

Дом нарадзільны і музей
Тут назаўжды адначасова.
Ці чуеце ў сваёй смуге,
Што ўжо нішто вас не грызе,
Што крык хацеў з'явіцца словам?

І словы рэчанькай цякуць —
І хутка выльюцца ў стагоддзе!
Кагосьці поцяць і пякуць.
І непрывожае сякуць,
Як сухастойны ў прыродзе!

Ці чуеце, жыццё цячэ?..

Марыя ДЗМІТРАНОК

ЗОРКІ І ЦЕРНІ

Анатоль Аўруцін пра сэнс любові да Радзімы, літаратурных прэмій і папяровых кніг

«ЛіМ» працягвае знаёміць сваіх чытачоў з лаўрэатамі Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Гэтым разам наш госць — Анатоль Аўруцін. Аўтар 20 кніг, выданных у Беларусі і Расіі. Паэт, перакладчык, крытык, публіцыст. Галоўны рэдактар часопіса «Новая Немига литературная». Кіраўнік Прадстаўніцтва рускіх пісьменнікаў Беларусі пры Санкт-Пецярбургскім гарадскім аддзяленні Саюза пісьменнікаў Расіі. Складальнік анталогіі «Современная русская поэзия Беларуси». За дзясягненні ў літаратуры ўзнагароджаны медалём Францыска Скарыны. Творы А. Аўруціна вывучаюцца ў школах краіны па праграме рускай літаратуры. А ў 2011 годзе назву «Паэт Анатоль Аўруцін» атрымала... зорка! «Зорны» фактар і стаў штуршком для пачатку нашай размовы:

— Анатоль Юр'евіч, мне вядома, што Ваша першая публікацыя з'явілася на старонках ведамаснай газеты «Железнодорожник Белоруссии»... Цяпер Вашае «ведамства» выйшла далёка за межы Беларусі: Аўруцін — імя, якое ведаюць у Еўропе, аўтар, якога чытаюць у ЗША. Ужо не толькі Вы, але і пра Вас пішуць кнігі. Ці магчыма так гучна заявіць пра сябе сёння, маючы адно толькі разумную галаву?

— Спачатку дазволю сабе заўважыць, што ў замежжы ведаюць прозвішча не толькі маё — у Беларусі ўжо ёсць нават уласны нобелеўскі лаўрэат па літаратуры... Я далёка не прыхільнік творчасці Святланы Алексіевіч, але факт застаецца фактам... Як застаецца фактам і старое выказванне аб тым, што няма прарока ў сваёй Айчыне... Бо вось ужо гадоў дваццаць з таго самага часу, як у мяне пачала з'яўляцца нейкая вядомасць за межамі Беларусі, перш за ўсё — у Расіі. Нядобразычлівыя водгукі на маю творчасць калі дзе і з'яўляюцца, дык гэта дома... Не могуць некаторыя «літкрытыкі» змірыцца з тым, што нехта на Беларусі здольны стаць шырока вядомым рускім пісьменнікам... Па іх разуменні, не павінна такога быць, бо ўсё, што напісана тут па-руску, заўсёды застанецца для Беларусі другасным... Не прывучаны ў нас творцы радавацца поспеху таварышаў па літаратуры. Можна, таму і вядомасць трэба здабываць спачатку за межамі Радзімы... Так было ва ўсе часы. Францыск Скарына працаваў у Празе, Мікола Гусоўскі — у Рыме, Сімяон Полацкі — у Маскве. Не ўпэўнены, што, калі б засталіся яны дома, іх імёны сёння таксама былі б вядомы кожнаму...

Заўважу, што ў мяне каля трыццаці міжнародных літаратурных прэмій розных краін — Расіі, Германіі, Аўстрыі, Аўстраліі, Украіны. І сярод іх толькі адна беларуская — вельмі дарагая для мяне Нацыянальная літаратурная прэмія Беларусі, якую я атрымаў у верасні. Шматлікія віншаванні з гэтай нагоды прагучалі і на сайце Саюза пісьменнікаў Расіі «Российский писатель», і ад кіраўнікоў вядомага часопіса «Наш современник» С. Куняева і А. Казінцава, і на старонках «Общеписательской Литературной газеты», і нават ад германскага часопіса «Литературный европеец», лаўрэатам прэміі якога, дарэчы, з'яўляюся. Дома ж ні адна газета на гэтую падзею не адрэагавала...

Скажу шчыра: зараз, калі літаратура адсунута некуды на ўзбочыну грамадскага жыцця, сапраўдную вядомасць пісьменніку набываць усё больш цяжка. Але таленты ёсць, і дарогу сабе прабіваюць. Толькі адзін прыклад. Гады два таму да мяне звярнулася з рэдакцыі самага вядомага выдання рускага замежжа — нью-ёркскага «Нового журнала», які яшчэ ў далёкім 1942 годзе быў заснаваны пры актыўным удзеле вялікага Івана Буніна. Папрасілі пазнаёміць іх чытачоў з творчасцю сучасных рускіх пісьменнікаў Беларусі, якія друкуюцца на старонках часопіса «Новая Немига литературная», які я рэдагую ўжо амаль 20 гадоў. Трэба было бачыць здзіўленне замежных калег, калі яны прачыталі дасланае... Узровень твораў іх настолькі ўразіў, што неўзабаве яны надрукавалі вялікую нізку з сямі паэтычных падборак і двух апаваданняў... У выданні, якое, нагадаю, за гады свайго існавання перадрукавала ўсё найлепшае, што створана ў найноўшай рускай славеснасці. Але паэзія Алены Крыклівец, Валянціны Паліканінай, Алены Агінай і там выклікала ў рэдактараў захапленне.

— На змену «Залатому Купідону» прыйшла Нацыянальная літаратурная прэмія. Літаратурная грамадская адрэагавала адэкватна: статус «дзяржаўнасці» ацэнены адпаведна яго важнасці і важкасці. На Ваш погляд, ці дастаткова гэтага для стымулявання развіцця літаратурнага працэсу ў краіне? Колькі ўвогуле прэмій патрабуецца, каб істотна падтрымаць літаратуру і літаратараў — не толькі матэрыяльна, але і, так бы мовіць, іміджава?

— Калі б для нармальнага літаратурнага працэсу прэміі былі не патрэбны, іх даўно б не існавала... Але яны ёсць ва ўсім свеце, прычым неабавязкова за зван-

Анатоль Аўруцін.

нем лаўрэата хаваецца вялікі грашовы складнік. Скажам, славуная Ганкураўская прэмія ў Францыі існуе больш за сто гадоў і сёння адпавядае... дзесяці еўра. Але імя лаўрэата ўмомант робіцца шырока вядомым, у разы падскокваюць тыражы ягоных кніжак і г. д. Папулярная ж расійская прэмія імя Андрэя Беллага — гэта рубель, яблык і бутэлка гарэлкі, усё тое, што любіў сам паэт. Ад прэтэндэнтаў няма адбою — стаць лаўрэатам вельмі пачэсна!

Шкада, што прэмія на Беларусі мала. Практычна ніяк не адзначаецца праца перакладчыкаў — а без гэтых людзей шансы на вядомасць беларускіх пісьменнікаў зводзяцца да мінімуму. Было б добра мець аўтарытэтную літаратурную прэмію Мінгарвыканкама, якой бы адзначаліся творчыя поспехі лепшых сталічных майстроў слова. Ды і самому Саюзу пісьменнікаў даўно наспела пара мець уласныя ўзнагароды. Цяпер у творчым асяроддзі вельмі папулярныя грамадскія адзнакі. Чаму б СПБ не заснаваць, скажам, медаль імя Максіма Багдановіча, а для найбольш дастойных — ордэн Янкі Купалы? Тут ёсць над чым падумаць...

— **Логіка вымагае задаць пытанне такога кшталту: каго будзем падтрымліваць? Ваш погляд на сучасны літаратурны працэс, а ў ім — на месца паэзіі? Я найперш пра тое, ці шмат у краіне новых імёнаў, вартых таго, каб укладаць у іх прэміі і грошы?**

— Калі ёсць таленты, якія самааддана творча працуюць без усялякіх шансаў на высокія ўзнагароды, можна не сумнявацца, што пры адпаведнай падтрымцы яны маюць шансы стаць сапраўднымі зоркамі. Я ўжо называў імёны нашых аўтараў, чые творы прыйшліся даспадобы ў «Новом журнале». Ёсць і больш маладыя. Не буду называць шмат імёнаў — іх і не павінна быць вялікая колькасць. Назаву толькі 23-гадовую Ганну Мартынчык, якая ўжо перамагла на шматлікіх міжнародных паэтычных конкурсах і актыўна друкуюцца на старонках аўтарытэтных літаратурных выданняў розных краін.

— **Што тычыцца таленту... Адкуль у вашых творах такая лірычнасць, вобразнасць, такая хвалючая меладычнасць? Вершы прыгожыя, як... пэўна, як каханне... Дарэчы, да гэтага пытання просіцца падпытанне: вы такі ж лірычны і ў паўсядзённым жыцці? Ці паэт Аўруцін — гэта постаць асобная?**

— Многіх сваіх прыхільнікаў ведаю асабіста. Цяпер такі час, што, калі нехта адчувае амаль медыцынскую патрэбу ўзяць у рукі тваю кніжку, каб паспрабаваць знайсці нейкі адказ на пытанні, якія не можа вырашыць сам, не лішне падтрымаць такога чалавека не толькі паэтычным радком, але і асабістым удзелам у ягоным лёсе. Дарэчы, не адношу сябе да тых, хто лічыць, быццам для паэзіі цяпер не лепшыя часы і займаюцца ёю адны апантаньні. Не, у паэзіі заўсёды было і будзе столькі прыхільнікаў, колькі патрабуецца чалавецтву дзеля таго, каб чалавецтвам заставацца. Іншая справа мода. Калі ў шасцідзясятых гады мінулага стагоддзя Еўтушэнка з Вазнясенскім і Ахмадулінай збіралі стадыёны, там што, сядзела сто тысяч

сапраўдных знаўцаў паэзіі? Ніколі не паверу! Гэта была даніна тагачасным густам і прыхільнасцям. А сапраўдных чытачоў у сапраўднага паэта — тых, хто ягонымі вершамі руюць сабе душу пасля жыццёвых нягод, добра калі паўтары-дзе сотні. Але гэта тыя, якім без тваіх вершаў, магчыма, дыхаць было б куды цяжэй...

Сам я — чалавек, які часцяком можа закахацца. Столькі разоў давялося перажываць гэтае светлае і надта балючае пачуццё. Даўно зрабіў выснову, што каханне — невылечная хвароба, якая даецца чалавеку адзін раз у жыцці, але, як і іншыя вірусныя захворванні, часам пераходзіць з аднаго аб'екта на другі...

— **Па шматлікіх інтэрв'ю адчуваецца, што нашы ўсходнія суседзі не супраць скарыстацца імем Анатоля Аўруціна на сваю карысць. І правільна робяць! Але ж у першую чаргу Вы — грамадзянін сваёй краіны! Ці зразумелі гэта, прыкладам, наведвальнікі міжнароднага кніжнага кірмашу ў Франфурце-на-Майне, дзе была прэзентаваная чатырохтомная анталогія «Сто лет русской зарубежной поэзии», а том, прысвячаны паэзіі XXI стагоддзя, адкрыў сваёй падборкай менавіта наш Аўруцін?**

— Мне цяжка разважаць пра атмасферу падзеі, у якой асабістага ўдзелу не браў. Але з дакладных крыніц ведаю, што колькасць гасцей кірмашу склала некалькі соцень тысяч чалавек, што друкаваная кніга ні ў які нябыт не сканала, а, наадварот, колькасць продажу друкаванай прадукцыі ў свеце за год вырасла амаль на 6 працэнтаў, што ніякая электронная кніга друкаваную ў бок не адсунула... Гэта дакладна.

У павільёне выдавецтва «Литературный европеец» сапраўды з вялікім поспехам прайшла прэзентацыя згаданага чатырохтомніка, выданне якога нездарма супала са стагоддзем Кастрычніцкай рэвалюцыі. Менавіта тады Расія страціла манопольнае права на рускую літаратуру, бо дзясяткі выдатных пісьменнікаў аказаліся выкіну тымі з краіны. І руская славеснасць пачала самастойнае жыццё па-за межамі метраполіі. Чатыры вялізныя, амаль па семсот старонак, тамы — чатыры хвалі рускай эміграцыі. У першым — творы Цвятаевай, Набокава, Буніна, Севяраніна і іншых зорак, якіх рэвалюцыя выкінула за межы Расіі. У другім — творы паэтаў, якія аказаліся ў замежжы пасля Другой сусветнай вайны, у трэцім — паэзія эмігрантаў перабудовачнай пары. Чацвёрты том прысвячаны паэзіі рускага замежжа XXI стагоддзя, да якой менавіта з гэтага перыяду аднесена і творчасць паэтаў былых савецкіх рэспублік. Але гэта афіцыйна. На самай справе з іх ліку складальнікі анталогіі выбралі творы толькі аднаго аўтара — вашага суразмоўцы. І адкрылі гэтай падборкай том. Сем вершаў. Для такога выдання — цудоўна. Дарэчы, у павільёне выдавецтва «Литературный европеец» былі вывешаны партреты найбольш вядомых аўтараў чатырохтомніка. Мне даслалі фота, на якім бачна, што мой партрэт там таксама прысутнічае. Анталогію набылі практычна ўсе ўніверсітэты свету, якія вывучаюць праблемы русістыкі. Плануецца, што яна ста не базавым выданнем для грунтоўных даследаванняў праблем замежнай рускай славеснасці.

— **Чытаю «Эти светлые названия белорусской сторуны...» і думаю вось пра што. Любіць Радзіму можна... ці, лепш сказаць, трэба?.. на тэрыторыі Радзімы і за яе межамі. У любым сацыяльным статусе. На ўсіх мовах... Відаць, галоўнае слова тут — любіць...**

— Цалкам згодны! Апошнім часам можна часта пачуць разважанні на тэму, што тыя, хто штодня не гаворыць па-беларуску, не любяць Беларусь. Ніколі ніхто мяне не пераканае ў праваце гэтых людзей. Можна тыдзень гуляць па Мінску і амаль не пачуць беларускага слова. Хутчэй кітайскае пачуеш... Дык што, ніхто з тых, хто ходзіць па сталічных вуліцах, Радзімы не любіць?.. Няўжо легендарны партызанскі камандзір Канстанцін Заслонаў, які нарадзіўся ў Цвярской губерні і па-беларуску практычна не размаўляў, любіў Беларусь менш за паліцаў, якія па-беларуску размаўлялі?

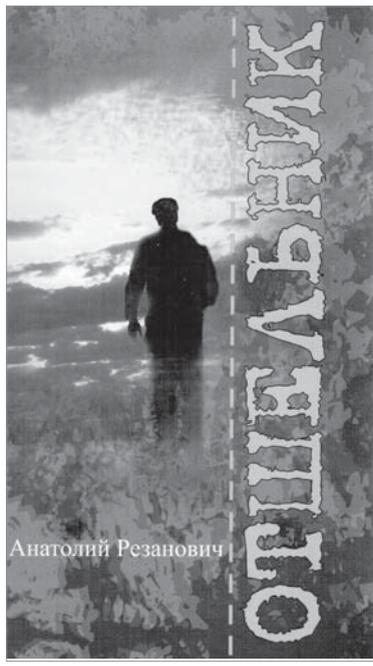
Справа, лічу, не ў мове, тым больш што ў нас дзве дзяржаўныя, а ў тым, што кожны з нас для роднай Беларусі зрабіў і робіць. Між іншым, у кнізе майго выбранага «Просветление», за якую мне прысуджана Нацыянальная літаратурная прэмія, вялікі раздзел складаюць пераклады вершаў беларускіх паэтаў. Мова, на якой не толькі размаўляюць, але і якой жывуць мае сябры-калегі — Міхась Пазнякоў, Алесь Марціновіч, Міхась Башлакоў, Мікола Мятліцкі, Мікола Шабовіч — заўсёды заварожвае. Часам не заўважаю, як у размове з імі сам пераходжу на беларускае слова...

— **Прыемна гэта чуць... Дзякуй за размову, Анатоль Юр'евіч. Паспехаў Вам у творчасці і надалей!**

Размову вяла Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

ПАКАЯННЕ ПЕРАД ВЕЧНАСЦЮ

Анатоль Разановіч добра ведае, як заінтрыгаваць чытача. У гэтым пераканалі яго кнігі «Воўчае жыццё», «Я размаўляю з іншапланецянамі», «Варшаўскі экспрэс» і іншыя. З гэтага ж шэрагу і раман «Пустэльнік», дзеянне ў якім адбываецца ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны ва ўрочышчы Чырвоны Бераг на брэсцкім Палессі. З першых старонак чытач паглыбляецца ў разгадку таямніцы скрадзеных царкоўных каштоўнасцяў.

Анатоль Разановіч

Пісьменнік усведамляе: які б востры, дынамічны ні быў сюжэт, для таго каб дасягнуць высокага мастацкага ўзроўню, аднаго гэтага недастаткова. Літаратурны твор каштоўны ў першую чаргу глыбінёй пранікнення ў чалавечую псіхалогію, так бы мовіць, узроўнем чалавечаснага ўстава. Прыхільнікі творчасці Анатоля Разановіча ведаюць, што займальнасць сюжэта ніколі не была для пісьменніка самамэтаю. Ён старанна выпісвае характары персанажаў, псіхалагічна-выразна матывуе іх учынкі і паводзіны. Піша па прынцыпе: не нашкодзь займальнасцю праўдзівасці і пераканальнасці.

Такога ж падыходу А. Разановіч прытрымліваецца і ў «Пустэльніку». Заіраючы ў далёкі няпросты час, імкнецца як мага больш усебакова спасцігнуць супярэчлівасць падзей: не проста паказвае негатывнае, бесчалавечнае, што ламала лёсы, але і падмае на паверхню мастацкага твора тых ці іншых жыццёвых пласты, пад цяжарам якіх мог выжыць толькі смелы, моцны, дужы. Не зважаючы ні на якія выпрабаванні.

У творчасці Анатоль Разановіч прытрымліваецца рэалістычнага погляду на свет, але далёкі ад аднабоўнасці: гістарычныя падзеі і характары герояў выяўляюцца ва ўсёй чалавечай супярэчлівасці, непрадказальнасці, невытлумачальнасці... Найбольш выразна гэта адчуем на тых старонках твора, дзе раскажваецца пра раскулачванне сям'і Лосічаў. На першы погляд, нешта прынцыпова новае ў дадзеным выпадку сказаць наўрад ці магчыма. Шмат у якіх творах

беларускай літаратуры тэма раскулачвання і калектывізацыі займала дэталёвае мастацкае асэнсаванне. Аднак А. Разановіч пераконвае: свой падыход, сваё бачанне заўсёды можна адшукаць. Дзякуючы адметнаму мастацкаму ракурсу, вядомае, знаёмае паўстане ў іншым святле: у цэнтры згаданага эпізоду аўтар паставіў юнага Сцяпана. Найперш каб засведчыць, што пустэльніцтва Сцяпана Лосіча акурат і пачалося з таго моманту, калі да іх завіталі вяршыцелі лёсаў тых, каму, на іх думку, у шчаслівай будучыні не было месца: «<...> самота для яго не была нечым чужым, незнаёмым. Парадніўся ён з ёй яшчэ ў дзяцінстве, калі халоднай асенняй парой вывозілі яго бацькоў і трох старэйшых бацькоў з роднай хаты. Вывозілі без слоў, абвінавачванняў, тлумачэнняў. Проста прыйшлі чацвёрта маладзенькіх чырвонаармейцаў з вінтоўкамі, груба пастукалі прыкладамі ў дзверы: «Адчыняй!...».

Юны Сцяпан пратэстуе па-свойму — абзывае яго гадам, гадзінай. Гэта ўвесь супраціў, на які ён быў здатны, але і яго хапіла б, каб атрымаць пакаранне... Балазе, заступіўся адзін з чырвонаармейцаў. Але не са спагадай, а злараднасцю: «Яму тут горай будзе... аднаму...».

Пераканаўча, праўдзівая, без залішняй шматслоўнасці. Прамоўленага гэтым безыменным чырвонаармейцам дастаткова,

каб упэўніцца, што «псіхолаг» ён добры. Разумею, што чакае юнака ў будучыні. Гэткі ж нешматслоўны А. Разановіч і тады, калі сведчыць, што сярод тых, хто, карыстаючыся тагачаснымі паняццямі, знаходзіўся па другі бок класавых барыкад, былі людзі чужыя, спагадлівыя. Як калгаснік-актывіст Макар Арыніч. Здавалася б, ён мусіць ненавідзець і Сцяпана, і ўсю сям'ю Лосічаў. Але ён першы прыйшоў на дапамогу, прынёс прадукты, дровы...

Пазней Сцяпан Лосіч, які ўжо шмат гадоў жыў у зямлянцы, часта прыгадваў гэты выпадак. Раман тым і значны, што сам працэс раскулачвання чалавека паказваецца як заканамернасць: калі ў грамадстве ёсць адпаведная сацыяльна-маральная глеба, то ў чалавечых стасунках непазбежна знішчаецца высокадухоўнае, саступаючы месца жыццёвым інстынктам выжывання, і ганебныя якасці атрымліваюць далейшае развіццё. У сувязі з гэтым значнае сацыяльнае гучанне набывае вобраз таго ж самага ўпаўнаважанага чырвонаармейца Сямёнава, што кіраваў раскулачваннем, з якім Лосіч сустраўся зноў, ужо стаўшы пустэльнікам.

Гэта адбылося двойчы, на пачатку вайны. Першым разам Лосіч толькі чудам ацалеў, уцёкшы са зняволення. Другім разам не стаў выпрабаваць лёс. Калі плылі ў лодцы, забіў былога ўпаўнаважанага, ударыўшы яго вяслом па галаве. Але радасць з-за таго, што зло нарэшце пакарана, хай сабе і дзякуючы самасуду, змяняецца іншым пачуццём: «Лосіч

агледзеўся — глуха вакол, пуста. Ён сё пад сасну, схопіўся дзвюма рукамі за галаву, сіпла, нібы прастуджаны, выдыхнуў: «Што ж я зрабіў? Што?..».

Так, Сцяпан Лосіч — пустэльнік, калі прытрымлівацца таго становішча, у якое трапіў, яго непрыкаянасці, але, тым не менш, без людзей ён не можа. Ягоная натура супраціўляецца адзіноце. А гэта характэрна для любога чалавека. Лосіч імкнецца да людзей, хоць і разумее, што адкрыцца ім не можа. Але і тут А. Разановіч знайшоў годнае выйсце.

Паводле сюжэта, галоўны герой твора пазнаёміўся з маладой прыгожай замужняй жанчынай. У яе свая трагедыя: муж вярнуўся з вайны бязногім. Гісторыя кахання Сцяпана і Насці — яшчэ адно сведчанне таму, што чалавечая душа мае арганічную патрэбу ў любові і спагадзе. Яны знаходзяць сваё шчасце — няпростое, пакрычастае, як і іх лёсы.

Пакутніцкая адысея галоўнага героя твора — гэта лёс згоя, які стаў ім не па сваёй волі. Такім яго зрабіла грамадства. Гутаркі Сцяпана з былым следчым абласной пракуратуры Леанідам Самойлікам, які завітаў да яго ўжо тады, калі Лосіч усё ж вярнуўся ў вёску, — свайго роду пошук ісціны. Але калі Сцяпан і цяпер, як і на працягу свайго прымусовага выгнання, шукае адказ на пытанне, за што выпалі на яго долю такія суровыя выпрабаванні, дык Самойлік больш турбуецца пра былыя царкоўныя каштоўнасці. Аднак тайну іх Сцяпан адкрывае не яму, а святару, якому паспавядаўся перад адыходам у вечнасць...

Пакаянне Лосіча набывае куды большы сэнс, чым жаданне чалавека атрымаць адпушчэнне грахоў: з'ядноўваючы мінулае і сучаснае, можна сказаць, што гэта пакаянне самога грамадства. Пакаянне — як ачышчэнне перад вечнасцю. Не адно пакаленне жыло не так, як трэба: не верачы ў ідэалы, узгадоўваючы ідалаў. Як сказаў Пімен Панчанка, «без чалавечнасці няма і вечнасці».

Максім РОДЗІК

Пакутнік з вострым пяром

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ў межах праекта «ЛіТэАрт» прайшла вечарына «На восеньскай мяжы», дзе адбылася прэзентацыя кнігі дакументальных аповесцяў «19 гадоў» Сяргея Грахоўскага ды ўшанаванне 110-годдзя Алеся Звонака і 115-гадовага юбілею Язэпа Пушчы.

Фота Аляксандра Жлобіна

Сяргей Грахоўскі адбываў пакаранне ў сібірскіх лагерах з 1936 па 1955 г. Яму пашанцавала вярнуцца адтуль, дзе нашмат болей вязняў памірала, чым заставалася жыць. Ён прайшоў праз пакуты і выжыў, і галоўным для сябе лічыў распавесці ўсяму свету пра скалечаныя лёсы, забраныя жыцці, нечалавечыя выпрабаванні, што выпалі на долю папличнікаў, сяброў, таварышаў па няшчасці.

Дачка пісьменніка Таццяна Грахоўская згадала: перш чым пачаць працу над успамінамі, яе бацька абмяркоўваў з сям'ёй, ці варта кранаць мінулае, — вяртанне туды прынясе толькі новыя пакуты і перажыванні. Спрабавалі адгаварыць. Але ён вырашыў інакш, бо адчуваў асабістую адказнасць за тых, хто не вярнуўся.

*Казалі — рукапісы не гараць,
А я аднойчы бачыў, як гарэлі
Ў печы Галубковыя акварэлі,
Як вершы адпраўлялі паміраць...*

Гэтыя словы можна аднесці да літаратараў, якія засталіся непачутымі, нерэалізаванымі. «Усе тых вязні дапамагалі адзін аднаму, і ў гэтым няма нічога дзіўнага, бо там былі найлепшыя...» — не сумняваецца Таццяна Грахоўская.

Згадкамі пра пісьменніка падзяліўся і Уладзімір Арлоў, рэжысёр і аўтар дзясятка навукова-папулярных кніг з серыі «100 выдатных дзеячаў». У Арлоў, які быў асабіста знаёмы з С. Грахоўскім і зняў дакументальны фільм пра яго жыццё і творчасць, назваў паэта «пакутнікам з вострым пяром». З падачы Сяргея Грахоўскага рэжысёр яшчэ ў савецкія часы адшукаў у спецсховішчах недаступны тады твор Андрэя Мрыя «Запіскі Самсона Самасуя» і стварыў па ім мастацкі фільм.

Дарэчы, дзякуючы ўспамінам С. Грахоўскага мы ведаем пра страшны лёс брата А. Мрыя, драматурга Васіля Шашалевіча, які загінуў на сібірскім лесапавале ў той час, калі ў Беларускім драматычным тэатры ішлі яго п'есы.

«У Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва захоўваюцца чатыры вопісы дакументаў Сяргея Грахоўскага. Па іх, а таксама па яго прозе можна вывучаць гісторыю пакалення рэпрэсаваных пісьменнікаў», — падзяліўся ўражаннямі даследчык і вядучы навуковы супрацоўнік архіва Віктар Жыбуль.

У вечарыне таксама браў удзел Аляксандр Чарнушэвіч, сын рэпрэсаванага пісьменніка, маладнякоўца Міколы Хведаровіча. Мікола Хведаровіч — аўтар кнігі ўспамінаў пра творцаў яго пакалення, сяброў і папличнікаў: Цішку Гартнага, Алеся Гурло, Кузьму Чорнага, Андрэя Александровіча, Платона Галавача, Міхася Чарота. Амаль усе яны былі рэпрэсаваны, і толькі адзінкі праз гады выпрабаванняў вярнуліся жывымі. Гучалі імёны творцаў, чые жыцці былі адабраныя на самым узлёце: Валерыя Мараква, Алеся Дудара, Янкі Туміловіча...

Да юбілею пісьменнікаў была адкрыта міні-выстаўка «У бурлівым віры», дзе прадстаўлены ўнікальныя матэрыялы з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Выстаўка прысвечана аўтарам, якія, нягледзячы на свой нялёгка лёс, знайшлі сілы вярнуцца на радзіму, працягваюць пісаць і знайдаць пра тых, чые імёны маглі б застацца забытымі.

*...ніхто за мяне не раскажа
Чаго я раскажаць не паспеў, —*

пісаў С. Грахоўскі. Ён імкнуўся паспець як мага больш. І цяпер праз яго намаганні, яго самахварную працу да нас вярнуліся рукапісы, якія не гараць, і імёны, якія мы мусім памятаць.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ

ЖЫВУ ЖЫЦЦЁ...

Вянок санетаў

1

Жыву жыццё, а што я зразумела?
Вось у прамежку змроку і святла
я да якога (можа быць, спазнела)
пытання ў рэшце рэшт і падышла.
Чамусьці толькі зараз вось паспела,
як быццам бы дасюль і не вяла
дарога да яго, бы міма бегла,
а тут нейк прыпынілася ўзяла,
каб гэтае пытанне прагучала
ўва мне самой ці нада мной, няўдалай,
ці прада мною, моўленае ўслых
разважным кімсьці ўдумліва і стала...
Як бы не я, бы хтосьці запытаў:
а што спасцігла гэткае між спраў?

2

А што спасцігла гэткае між спраў?
А што ж уцяміла паміж зенітаў
напэтых вечна лёсавых праяў
і долевых настроенных іспытаў?..
Між недарэчных і пустых забаў,
між мімалётна зыбкіх дабрабытаў,
між нечакана вымкнутых падстаў
для апантана споведных малітваў...
А што асэнсавала ў разварот
праз тых ж самых адчай і гнёт,
трывогу, немач, хваляванне, скруху,
пражыўшы не адзін дзясятка год?
Сур'ёзна запытацца прагу мела
калі на свеце на адзіна белым?

3

Калі на свеце на адзіна белым,
з'явіўшыся аднойчы ў снег,
ці дождж,
а ці ў туман завіслы і скалелы,
сама калела за яго не горш...
Калі і шлях, то гучны, то знямелы,
адкрыўся, паляняючы ўсё больш, —
адразу неяк нават неспадзела,
што ўжо нясу даўненька ношу

з нош...
І ўсё нічога б! Што за дзіва — несці
па супярэчлівым па гэтым свеце,
па неймаверна складзеным жыцці,
што і само пакутуе, урэшце?!
Ды са звычайных чалавечых праў
мне Бог узросту пэўнага не даў.

4

Мне Бог узросту пэўнага не даў,
не абазначыў ну хаця б прыблізна.
Узнагародзіў так ці пакараў?
Ці выпадкова так, а ці наўмысна?
Мяне ў дарослае жыццё паслаў,
а лёсу унушыў ітось непахісна,
і ён адчуў нязбытлівасць распраў,
не ўмеючы вяршыцца кампрамісна.
А што магу я дзейснае — супроць?
Ці то маленства? ці то маладосць?
ці то ўжо сталасці такія знакі,
якіх ні зразумець, ні пабароць?..
І станам, ды і розумам нягеглым
сную быццё — а час як ачумелы.

5

Сную быццё — а час як ачумелы.
Што здарылася-адбылося з ім?
Як бы яго і сапраўды распрэгли,
на волю адпусцілі ўжо зусім.
Панёсся, ад свабоды захмялелы,
між вёсен, летаў, восеняў і зім, —
цяпер якісьці нібы ачужэлы,
а быў, здаецца, ўсё-такі маім.
Я заўважала тых ж зімы, леты
і тых жа вёсен, восеняў прыкметы,
і здзіўлена, і ўразліва няўзнак
ітотарз іх назапавала сакрэты...
І вось на час — ні ўздзеянняў, ні ўпраў,
а лёс — як толькі гэтага й чакаў.

6

А лёс — як толькі гэтага й чакаў,
як быццам абярнуўся нейкай помстай:
ну, вось табе, нягегліцы, маўляў,
калі ты існуеш дзесь па-за ўзростам!
Адмудраваў, адпульсавануў — спагнаў
сваім, вядома ж, норавам дарослым
усё, што сам хацеў і сам абраў,
каб колкае шчэ болей стала вострым.
Даўно ўжо не шкадуе ўласны лёс,
як бы й не бачыць ні пакут, ні слёз,
як бы й не чуе палкае малітвы
да ўсемагутных, да святых нябёс.

Соф'я ШАХ

Як бы і сам зрабіўся ачамрэлым...
І зрок мой нібы нейкі стаў нясмелы.

7

І зрок мой нібы нейкі стаў нясмелы:
ітось не рашаецца спыняць сябе
на тым, на тым пакінута-згалелым,
што так усё і маецца ў журбе.
На тым, на тым самотліва-
здрэнцвелым,
што хоць вякуй у полымнай мальбе,
не зробіцца утульна-пацяпелым,
адно ўмацуецца яшчэ глыбей.
Не тая сіла — пазіраць у бездань,
не тая моца — углядацца ў цемрань,
нібыта нават і не той запал,
каб за падзеямі сачыць з даверам.
А голас? Ён таксама ўплыву спазнаў.
І слых мой нерашучы нейкі стаў.

10

Як тых даўняказачных цені,
што ажывалі з весняй цеплынёй,
у чуйным трапятанні і трымценні
гулівы раскрываючы настрой.
Нібы дражніліся з самім праменнем,
з міргліваю лістою самой,
а потым пад кустоўе ў знемажэнні
хаваліся, шукаючы спакой.
І тых шалы-хованкі-гулянкі,
і тых калыханкі і гайданкі
магічна ўжо займалі дых і дух,
як тых спадзяванкі-абяцанкі.
Як мрояў цымяных тых дыяпазон,
як тое марыва за процьмай дзён...

11

Як тое марыва за процьмай дзён
на вабна-прыцягальным далягядзе,
калі яно дрыжала ва ўнісон
якойсьці мной не ўцямленай спагадзе.
Трымцела, беручы душу ў палон,
застаючыся тайнай у паглядзе,
пераліваючыся з фону ў фон
у нейкім невывытлечальным ладзе.
Блакітная рухавая смага,
паветра эйфарыя-мітульга, —
як неймаверна супадалі з ім
імэтныя і радасць, і туга!
Урэшце, як і ўсе мае хаценні,
як сную калішніх колераспляценні...

12

Як сную калішніх колераспляценні,
як фарбадзейсныя адценні іх,
паміж якімі ў творчым супадзенні
і зрок глыбеў, і пашыраўся слых.
Далёкія жывыя мігаценні —
то знак-намеў, то напамінак-
штрых, —
суцэльны праз памяць праяўленні
уздзеянняў няведама чых...
Мяняўся час, мяняліся падзеі,
губляліся, ўзнікалі прывілеі
для больш змястоўнага жыцця-
быцця
у спёкі, лістапады і завеі.
І лёс хоць долю мучыў і ўзвышаў,
але й дасюль не ведае душа...

13

Але й дасюль не ведае душа,
як гэта склалася, як выйшла гэта,
што на крутых жыццёвых віражах
яна ўцалела са сваім імэтам.
Хоць засланяў жаданні-мкненні
страх,
і пачувалася вальготна бедам,
хоць у быццёвых вымутных вірах
хіба што мрой і былі прасветам...
Імчыцца час, мяняюцца навіны,
усё часцей турбуюць успаміны,
усё вастрэй свядомасць б'юць
і тнуць
быльыя і памылкі, і правіны.
Спытаць каго, дзе роўнядзь-
гладзь-сяжа,
дзе кут спакою, дзе журбы мяжа?

14

Дзе кут спакою, дзе журбы мяжа,
калі трывога ўжо гнясці пакіне, —
ў сябе хіба што запытрай спыраша
на гэтай вось завостранай хвіліне?
Ну, не пытацца ж нема ў скавыша,
што за акном усё ніяк не ціхне,
што ў змораных пратэстах-мецяжах
вось-вось і сам, здаецца ўжо, загіне.
Пытанне ёсць — а дзе яму адказ?
Мо ўсё таму, мо ўсё таму якраз,
што без узросту пэўнага застаўся
ў маёй пландзе мой уласны час?..
У ім дарэшты споўненая ўдзела,
жыву жыццё — а што я зразумела?

15

Жыву жыццё, а што я зразумела?
А што спасцігла гэткае між спраў,
калі на свеце на адзіна белым
мне Бог узросту пэўнага не даў?
Сную быццё — а час як ачумелы,
а лёс — як толькі гэтага й чакаў, —
і зрок мой нібы нейкі стаў нясмелы,
і слых мой нерашучы нейкі стаў...
Жаданні-мары, крозы-летуценні,
як тых даўняказачных цені,
як тое марыва за процьмай дзён,
як сную калішніх колераспляценні...
Але й дасюль не ведае душа,
дзе кут спакою, дзе журбы мяжа.

Пераклад з рускай мовы
Соф'я ШАХ

Сяргей БЕЛЯР

ПЕТ-БА

Фантастычнае апавяданне

машынальна скруціўся ў позе эмбрыёна і прыкрыў галаву рукамі.

Самы час умяшацца — Караль паспяшаўся на выручку. Забіць не заб'юць, а вось пакалечыць беспрытульніка могуць.

— Жанчына, спыніцеся! — Прышлося схапіць цётку за руку, інакш яна працягнула б. — Хопіць!

Цётка з відавочнай неахвотай адарвалася ад хлапчука і апарыла Каралю злосным позіркам.

— А ты хто такі? Бацька яго непупець-вы?.. Дык выхаваннем трэба было раней займацца — тады твой сыночак не вырас бы зладзюгам. — Пачуліся воклічы ўхвалы. — Гэты гадзённыш у мяне каўбасу скраў!

— Знаёмы, — выбраў нейтральную пазіцыю Караль. — Калі вы не супраць, спадарыня, я гатовы пакрыць кошт сапсаванага тавару.

Новая банкнота наміналам пяцьдзясят еўра прымусіла цётку забыцца пра размоклую каўбасу. Купюра знікла ў сумцы са скуразамыяльніка, якая вісела на неабсяжных грудзях цёткі, з хуткасцю маланкі.

— Забірай! Караль падаў беспрытульніку руку, і той, павагаўшыся, прыняў дапамогу. Разявакі, страціўшы ўсякую цікавасць да таго, што адбываецца, пачалі разыходзіцца.

— Анджэй, — прадставіўся Караль. Адказ паследаваў пасля паўзы, якая здалася Каралю вечнасцю.

— Ілья.

— Есці хочаш, Ілья? Голад перамог падазронасць, і праз чвэрць гадзіны хлапчук у новай куртцы, набытай Каралем у ськанд-хэндзе, з прагнасцю ўпіваўся зубамі ў хот-дог у закусачнай, перарываючыся толькі на глыток гарачай, ледзь салодкай гарбаты. Штаноў патрэбнага памеру ў гаспадара-азіяты не знайшлося, так што засталіся выкручаныя джынсы.

— Даставалася ад бацькі? — Пахі закусачнай, што выклікалі пякотку, Караль перабіваў цыгарэтным дымам. Беспрытульнік, працуючы сківіцамі, энергічна закываў. Дазволіўшы яму даесці, Караль пацікавіўся: — А маці што?

— Ёй да мяне ніякай справы не было. Я са шматдзетнай сям'і. — Перахапіўшы погляд хлапчука, Караль купіў яшчэ хот-догаў. — Бацька, калі напіваецца, становіцца дурны. Тады на вочы яму лепш не трапляцца. Ён калісьці баксёрам быў. Ды і калі цвярозы — слова лішняга не скажы. Адрознівацца з кулакамі... А чаму вы мне дапамагаеце?

— Чаму? — Ад шчырасці адказу залежала многае. — Юрку ты мне нагадваеш. Сына майго. Яму прыкладна столькі ж было, як і табе, калі яго абкураны вырадак на машыне збіў...

— Прабачце, — беспрытульнік адклаў на пластыкавую талерку надкушаны хот-дог. Выцятыя грудзі хлапчук больш не паціраў. Ці то справіўся з болем, ці то не хацеў выстаўляць сябе слабаком.

— Ды ты еш, Ілья, еш. Арганізм у цябе малады, растучы. Табе энергія патрэбна... Прабач, нічога не магу з сабой зрабіць — як убачу пацана, падобнага да Юркі, дык адразу ўспамінаю яго. А для свайго дзіцяці нічога не шкада... — Караль зноў закурыў, хаваючы за цыгарэтным дымам дробны трэмар рук. Навошта ён наогул завёў пра гэта гутарку?

— Дзякуй вам, Анджэй. — Удзячнасць беспрытульніка была шчырай.

Караль сумна ўсміхнуўся. — Ды якая гэта дапамога? Зараз ты дап'еш гарбату, а я дакуру цыгарэту, і разбяжымся ў розныя бакі, каб ніколі больш не сустрэцца... Для мяне сто еўра — не грошы, за дзень магу ў пяць, у дзясць разоў больш зарабіць, а хто паклапоціцца пра цябе?

— Не перажывайце, Анджэй. Як-небудзь дамо рады. — Хлапчук і сам слаба верыў ва ўласныя словы. У гэтым свеце трымаўся на плаву далёка не кожны дарослы.

— У цябе ж, напэўна, ёсць сваякі. — Караль не мог проста так узяць і сысці. — Упэўнены, хто-небудзь з іх пагодзіцца ўзяць цябе.

— Я ім не патрэбны, — беспрытульніку каштавала немалых сіл не расплакацца. — Я нікому не патрэбны... Нікому-нікому-нікому... Ну і хрэн з ім!

Больш крыўды, чым злосці. — Кожны чалавек павінен быць некаму патрэбны, Ілья, — Караль накрывіў далонь хлапчука сваёй. — А ведаеш што? Я тут падумаў: ты ж можаш пажыць у нас. Жонка толькі рада будзе.

Беспрытульнік інстынктыўна падаўся назад, аднак руку не вырваў.

— Я разумею твой страх, Ілья, і не пакрыўджуся, калі ты адкажаш адмовай. Ты ж бачыш мяне ўпершыню ў жыцці. Але я быў бы табе вельмі ўдзячны... — Караль казаў так, быццам баяўся, што хлапчук не стане яго далей слухаць. А то і горш: пакліка на дапамогу, абазваўшы вычварэнцам. — Для маёй жонкі гэта вельмі важна!.. Можаш і не жыць, але хаця б рэчы Юркіныя забяры. І прадуктаў мы табе дамо. Шмат!.. А хочаш, вазьмі грошы...

Караль, з рызыкай разарваць унутраную кішэню пінжака, ірвануў партманэт.

— Не ўбярэг сына, дык хоць табе дапамагу...

— Грошы я не вазьму, Анджэй... — сэрца Каралю сарвалася ў прорву. — Я паеду з вамі. Гэта далёка?

— Хвілін дваццаць язды ад горада, — расквітнеў ва ўсмешцы Караль. — Я на машыне... Зараз толькі патэлефаную жонцы. Яна ў мяне гатуюць цудоўныя бліны з сунічным варэннем. Пальчыкі абліжаш!

Пакуль Караль быў заняты смартфонам, хлапчук даеў хот-догі і дапіў гарбату, пасля чаго навеў на стала парадак. Было бачна, што не рысуюцца.

— Анджэй, а іншыя дзеці ў вас ёсць? — пацікавіўся беспрытульнік, калі «BMW X6» выехаў з горада.

— На жаль, няма. У маёй жонкі слабое здароўе. Лекары забаранілі нам заводзіць другога... — Ад лішку пачуццяў Караль прыпусціў шкло, закурыў. Усю астатнюю дарогу маўчалі. Цішыню запаўняла мармытанне дыджэя з адной з радыёстанцый.

— І гэта ваш дом? — Вочы хлапчука акругліліся, а сківіца павольна папаўзла ўніз. — Сапраўдны замак! Я такія толькі па тэлевізары бачыў.

— Падабаецца?

— Ага, — насцярожанасць беспрытульніка слабела. Ён з захапленнем разглядаў двухпавярховы цагляны катэдж, ніколі не збынтэжыўшыся чатырохметровага плота з калючым дротам паверсе, брамы з ударатрывалай сталі і камер відэаназірання.

— Мая прапанова пажыць у нас застаецца ў сіле, Ілья, — нагадаў Караль, заганычы аўтамабіль у гараж. — І ты вольны сысці ў любы момант.

Масіўныя ралетныя вароты бяшумна дакрануліся да металічнага асновання. Са пстрычкай спрацаваў уразны замок.

— Табе тут падабаецца, Ілья, — Караль адарыў хлапчука самай абаяльнай сваёй усмешкай. — Упэўнены, усё ўжо гатова. Пойдзем, а то яшчэ застудзішся.

— Джынсы амаль высахлі. У вас печка ў машыне гарачэйшая, чым нашы батарэі зімой.

— Пайшлі, пайшлі. Беспрытульнік, ужо без ценю страху і сумневу, рушыў услед за Каралем, з жывой цікаўнасцю разглядаючы ўнутранае ўбранне дома.

Падабалася. — Мы з жонкай жывём адны, так што не здзіўляйся, што ў хаце нікога больш няма, — Караль спыніўся перад двухстворкавымі дзвярыма з моранага дуба і ўзяўся за ручкі. — Пасля цябе, Ілья.

Хлапчук усміхнуўся і ступіў у дзвярны праём, а Караль паспешліва зачыніў за ім створкі і двойчы пракруціў ключ у замочнай шчыліне.

Цяпер крычы не крычы — нічога не пачуе. Сцены гуканепранікальныя. Пагасяць нават гук выбуху авіябомбы. І ударную хвалю вытрымаюць. На сумленне будавалі...

Надзвычай задаволены сабой, Караль выцягнуў пачак цыгарэт і прайшоў у кабінет, дзе апусціўся ў скуранае крэсла. Велізарны 5К-манітор дазваляў разгледзець усё, што адбывалася ў ізаляванай камеры, у дробных дэталях. Ніякага «цёмнага пакою». Гук быў загады адключаны.

Беспрытульнік гарланіў і біў кулачкамі па дзвярах, а на яго з няўмольнасцю насоўваліся Пітэр і Станіслаў. Нават без масак, касцюмаў са скуры і латэксу, сталёвых шыпоў і падлаў двухметровыя негры-бодыблдэры выклікалі жах.

— Света, — звярнуўся Караль да айцішніцы, якая акупавала кут ля акна, — што там з кліентамі?

— Сабраліся ўсе.

— Выдатна, — Караль пацёр рукі ў прадчуванні куша. У адрозненне ад тысяч іншых, яго відэачат дазваляў цалкам разняволіць фантазію. Ніякіх абмежаванняў — плаці і заказвай усё, што душы заўгодна. — Ахова на месцы?

— Можаче не хвалявацца, бос. Толькі жывы акт.

У гульні па сцэнарыі, які б добры ён ні быў, заўсёды будзе прысутнічаць элемент штучнасці. І кліенты гэта выдатна адчуваюць. Ніхто не стане плаціць за пастапоўку. Тым больш у век, калі практычна ўсё ўжо надакучыла.

Айцішніца пачала аўкцыён — на маніторы Каралю адлюстроўваліся лічбы грашовых паступленняў. Гэтыя лічбы цікавілі Каралю больш за тое, якіх монстраў выпускалі з несвядомага наведвальнікі відэачата.

За грошы дазвалялася абсалютна ўсё: Пітэр і Станіслаў без усялякага сораму выконвалі любы капрыз кліента. І рабілі гэта з сапраўднай любоўю да рамяства. Праўда, даводзілася клапаціцца пра канспірацыю.

Вечар абядаў быць цудоўны: грошы так і сыпаліся на рахунак. Караль наліў сабе французскага каньяку пяцідзясцігадовай вытрымкі і зручней уладкаваўся ў крэсле, затым уключыў Элтана Джона.

Яшчэ адным мінусам была неабходнасць пазбаўляцца ад трупаў...

Кліенты тым часам уваходзілі ў смак — Пітэр і Станіслаў насіліся па камеры, прытрымліваючы ўсіх іх пажаданняў. А фантазія ў заказчыкаў была багатая...

Працэс Каралю не займаў. Для сябе ён даўно зразумеў, што сапраўднае задавальненне могуць даставіць толькі грошы. А страх — самы лепшы спосаб іх зарабіць.

«Goodbye Yellow Brick Road» змяніў «Captain Fantastic and the Brown Dirt Cowboy», — Караль, смакуючы каньяк, нават пачаў падпяваць. Выручка прыводзіла кантэнт-менеджара ў захапленне.

Але хацелася большай аддачы. Каб, як мультажны Скрудж МакДак, купацца ў грошах...

* * *

Хлапчук памёр на «Better Off Dead», прымусіўшы Каралю брудна вылаяцца. І чаму яны заўсёды здыхаюць так хутка? Ніякія стымуляльныя ўколы не дапамагаюць.

— Прыбярэце тут усё! — Пакуль негры займаліся бруднай работай, Караль уключыў «Patience» Джорджа Майкла. Прыплюшчыўшы павекі, адкінуўся на спінку крэсла.

Жыццё ўсё ж цудоўнае! Караль так і не зразумеў, што прымусіла яго расплюшчыць вочы. Пітэр і Станіслаў моўчкі назіралі за тым, як па сценах струменіцца кроў.

Здавалася, плачуць самі сцены... Караль ніколі не лічыў сябе вернікам, аднак тут раптам успомніў пра Бога і няўмела перахрысціўся.

Кроў збіралася ў лужыну пад паламным целам беспрытульніка, нараджаючы аналогію з магнітам, які прыцягвае жалезнае пілавінне. Хлапчук, напітваючыся крывёй як губка, на вачах павялічваўся ў памерах.

А затым падняўся...

Нічога чалавечага — у рысах беспрытульніка праглядалася нешта старажытнаегіпецкае.

Злое. І тут Караль зразумеў, што за ўсё трэба плаціць.

П'еро пад маскай Арлекіна

Як і любая кніга выбранага, выданне твораў Алеся Дудара дастаткова суб'ектыўнае. Многага тут не знойдзем (напрыклад, маральна неадназначных, але бліскуча складзеных вершаў «Ліст рэдактару» і «Ворагі»), на жаль, няшмат прозы (затое маем «Спатканне» і скандальны «Вецер з усходу»), не такія насычаныя каментарыі, як хацелася б. Можна спрачацца з укладальніцай — спадарыняй Ганнай Севярынец: чаму няма таго ці іншага верша, чаму не надрукаваныя некаторыя дзівосныя газетныя нарысы і зацемкі? Але ёсць галоўнае — упершыню ў нашай літаратуры творчасць Алеся Дудара прадстаўлена так шырока і ўсебакова. Мы можам натхняцца яго дзівоснымі вершамі «Экзотыка» і «Палескія ночы», якія ніколі з часоў першапублікацыі не перадрукоўваліся. Па-новаму адкрываць для сябе яго лірыку, крытыку, прозу. Адноўлены яго пераклад «Яўгенія Анегіна», які лічыўся страчаным. Ёсць кніга, пасля чытання якой хочацца даведацца пра яго яшчэ і яшчэ. Зразумець, хто ж быў на самай справе адзін з самых неадназначных беларускіх паэтаў 1920-х гадоў?

Алеся Дудар, 1925 г.

брутальна-бескампрамісныя допісы крытыка Тодара Глыбоцкага. Схаваўшыся пад гэтым псеўданімам, Алеся Дудар піша пагромныя артыкулы «Аб "Фальшы камэртонаў"», «Пад шыльдай пролетарскай літаратуры», «Дэпешы без адрасу», «Літаратурныя сэкранты», дзе натхнёна і палымна даказваў: эстэтыка «Узвышша» мае яскрава антысавецкі характар, кнігі гэтых паэтаў бяздарныя, а самім ім не месца ў нашым шчасліва-пралетарскім грамадстве. Апагеем яго змагання стала апавяданне «Вецер з усходу», надрукаванае ў «Полымі» (1928 г., № 4). Тут ён у падкрэслена-карыкатурным выглядзе вывёў Дубоўку з Пушчам гэтакімі змямі-спакуснікамі, чые вершы, як наркотыкі, адурманьваюць наіўную беларускую моладзь і даводзяць яе да маральнай пагібелі.

1. Алеся Дудара многія не любілі. І не дзіва! Ён адзін з першых пачаў цкаваць Язэпа Пушчу: «...Для рабочых, сялян, савецкай інтэлігенцыі Пушча памёр». Калі аналізаваў вершаваны цыкл «Лісты да сабакі», то здзелківа цытаваў Гейнэ: «Сабаку я ў Дрэздэне бачыў; калісь / Быў добры сабака; цяпер-жа / Ён нябогі за зубам стаў зуб выпадаць, / Ён мочыцца толькі і брэша». Лаяў прозу Змітрака Бядулі: «[Пра] такія апавяданьні /.../ Бухарын пісаў, што ад іх «непривычного человека начинает прямо тошнить». Баяўся, каб творы Уладзіміра Дубоўкі «не прасяглі ў школьныя падручнікі, бо там яны могуць прынесці цяжка паправімую шкоду». У лістах да сяброў-маладнякоўцаў жахаўся, калі бачыў, што моладзь «шануе Коласаў усякіх».

Абражаны, Язэп Пушча склаў верш: «Дружбакоў-таварышаў ня маю / я сёння ўсім чужы...» і пераехаў у Ленінград. Якуб Колас проста адмахнуўся: «знаходжу яго [Дудара] усё больш і больш малацэнным хлопцам». А наркам асветы БССР Антон Баліцкі лічыў героя нашага артыкула «палітычна шкодным» элементам...

Адкуль у Алеся Дудара такая празмерная рэзкасць? Няўжо ён і сапраўды лічыў, што творы таго ж Дубоўкі нічога не вартыя?

2. У 1925 г. Дудара, як аднаго са стваральнікаў «Маладняка», пасылаюць у Полацк арганізацыі. Хлопец энергічны — усё павінна атрымацца. Але неўзабаве ён па-школьнаму апраўдваецца перад (тады яшчэ сябрам) Уладзімірам Дубоўкам: «Уладзік! /.../ Філія фактычна распалася, і ў тым не мая віна /.../ Я нічога не мог зрабіць». У гэтым жа лісце выказвае і крыўду на Язэпа Пушчу: «...Пушча /.../ прыслаў мне цэлую анцімонію на 2 лістах, не сказаўшы нічога канкрэтнага. Перш усюго мяне пакрыўдзіў тон /.../. Ня шкодзіла б самаму Пушчы папрацаваць паўгода ў такой дыры, як Полацк...» Крыўда была настолькі вялікая, што нават калі Пушча ў адной з рэцэнзій спагадна напісаў: «...творчасць Алеся Дудара з кожным днём становіцца больш цікавай і рознастайнай», то гэта не пакінула ніякага ўражання на няспраўдлага лідара Полацкай філіі.

У гэты вельмі нервовы перыяд жыцця (колькі іх яшчэ такіх будзе!) Алеся Дудар пісаў Уладзіміру Дубоўку ліст за лістом. Гэтыя пісьмы нагадваюць тлумачальныя запіскі вучня, якому вельмі патрэбна падтрымка настаўніка. Яркі, харызматычны, заўсёды ўпэўнены Дубоўка быў для яго прыкладам. Дудар спадзяваўся, што «Уладзік» яго падтрымае, пашкадуе. Ну, і, вядома, дасць кухталы «гэтаму Пушчу». Але атрымалася наадварот. Дубоўка сваім блізім сябрам зрабіў менавіта Язэпа.

Уражлівы Алеся не разумеў. Чаму? Хіба могуць падабацца гэтыя ўпадніцкія строфы Пушчы: «О, Беларусь! / Тваё мінулае ў мармурах не застыла / і медзьдзю-бронзай ня зьвініць. / Яно ня знае готыкі, антычных стыляў, / ня знае колераў сюзорчатых зарніц. / Яно пахована ў глыбокія курганы, / крывёй-балызамам гоіць сны...» Хіба не лепей гучыць: «Мастацкі дух ніколі не памрэ. / Не пахваць яго пад курганамі, / ня вычарпаць гадамі і вякамі. / Яму ў агні пякельным не згарэць...»? А вось так Пушча пісаў пра сучаснае беларускае мастацтва: «Скульптура, малярства і музыка нічым ня могуць пахваліцца; жы-вуць сабе ўцехам прывічальнага гораду. /.../ ніводнай выдатнай творчай індывідуальнасці». У Алеся ж вольна радасна і стваральна: «Я веру: прыгажэйшы ў свеце

край / для будучыны дарам не загіне — / і сотні Рафаэляў і Чэліні / у фарбах бацькаўшчыны нашай дагараць...».

У 1926 годзе Уладзімір Дубоўка са сваімі аднадумцамі-эстэтамі, стомленымі ад «маладнякоўскіх» барабаных рытмаў, стварае элітарнае літаратурнае аб'яднанне «Узвышша». Сюды, у адрозненне ад «Маладняка», было патрапіць цяжэй. У згуртаванні павінны быць лепшыя з лепшых!

Як жа Алеся Дудар хацеў быць сярод абраных!

3. Паэтычны зборнік «І залацісьцей, і сталёвей...» (1926 г.) мусіў стаць пропускам Алеся на «ўзвышшаўскі» Парнас.

Па сутнасці, гэта адна з лепшых кніг Дудара. Менавіта тут можна прачытаць яго знакамітыя радкі, натхнёныя полацкай няўдачай: «Можа кожны камень зайскрыцца. / Будуць дзеці ад мяне ўпякаць. / Завядуць мяне людзі ў зьвярынец / і напішучь: "РУКАМІ НЕ ЧАПАЦЬ!"». А хрэстаматыйнае: «Запляці залатую касу. / Выйдзі ў сад і вясне пакланіся. / Можа ўспомніць былую красу / лістапада пажоўклае лісьце...» хіба не пераклікаецца з Дубоўкавым: «Дарагая... каханая... залатая... Ці ты чуюш, як цяжка мне? / Можа косы твае распятаюць / там далёка, далёка дзесь...». А якая эратычна-пікантная вокладка ў зборніка Дудара, на якой выяўлены сілуэты дзвюх аголеных дзючач. Не горш за сексуальную графіку Бёрдслея. Паэт Паўлюк Шукэйла нават аблае Алеся «рукаблудным». Але што гэты правінцыйны футурыст разумее ў чыстым мастацтве? А Дудар дакажа, што ён не толькі (па словах Анатоля Вольнага) «рэвалюцыянер з пялёнак», але яшчэ і тонкі паэт, на якога ў большай ступені, чым пралетарска-экстагтычны Міхась Чарот і Дзям'ян Бедны, уплываюць неакласіцысты Максім Багдановіч і Восіп Мандэльштам. Дубоўка павінен гэта ацаніць і заўважыць, разам яны ва «Узвышшы» дасягнуць нечуваных поспехаў.

У аўторак, 12 кастрычніка 1926 года, у № 232 «Савецкай Беларусі» Алеся Дудар мог прачытаць: «утварылася новае беларускае літаратурна-мастацкае згуртаваньне, якое прыняло назву «Узвышша». У склад гэтага згуртаваньня ўвайшлі наступныя паэты і пісьменьнікі: А. Бабарэка, Зьмітрок Бядуля, П. Глебка, С. Дарожны, Уладзімір Дубоўка, Крапіва, М. Лужанін, Язэп Пушча, Кузьма Чорны і В. Шашалевіч».

Свайго прозвішча Алеся Дудар там не знайшоў...

4. У наступным, 1927 годзе, ён амаль не складае вершаў. Але затое выпускае праязны зборнік «Марсэльеза». Колькі тут болю, нарванасці, горычы і крыўды.

Камандзір чырвонага атрада расстрэльвае маладую шляхцянку («Фальварак "Падмошша"»), народны мсціўца Ігнат хапае «панскае дзіцяне за ногі, сьценку крывёю абліў» («Казка»), мужык Янук жыўцом спальвае прыгажуню пані Лясцоўку за тое, што тая спакусіла яго на пасцельныя ўцехі («Пані Лясцоўка»). Герой чыняць жахлівыя рэчы, але, што самае цікавае, Дудар на баку гэтых няшчасных, лёсам пакрыўджаных вар'ятаў. Такое адчуванне, што ён разам з імі раздзіраў, вырываў з сябе сваю любоў да былога сябра і настаўніка. Адмоўныя ж персанажы — падкрэслена падступныя, арыстакратычна-вытанчаныя, ілжывыя. Чым Дубоўка і яго «ўзвышшаўскае хеўра» лепшая? Хіба не вартыя яны помсты? І з'яўляюцца на старонках «Савецкай Беларусі»

5. Было б памылкай сцвярджаць, што Алеся Дудар жыў на манер пушкінскага Сальеры выключна зайздраццю і помстай. Так, ён бачыцца чалавекам крыўдлівым ды імпульсіўным, які спярша рабіў, а пасля думаў (а ці шмат вы знойдзеце разважлівых ды эмацыянальна-вытрыманых беларусаў?), паддаваўся ўздзеянням. Спярша ягоным гуру стаў Дубоўка, затым (пасля «зрады» сябра) знаходзіўся пад уплывам Цішкі Гартнага. Ідэйны вораг «Узвышша», Гартны выкарыстоўваў Дудара ў барацьбе супраць гэтай арганізацыі. Андрэй Александровіч і Міхась Зарэцкі без усялякіх цяжкасцяў утаварылі Алеся супольна з імі напісаць скандальны ліст аб выхадзе з БДУ. А калі 29 верасня 1926 года Уладзімір Дубоўка склаў антысавецкі верш «За ўсе краі, за ўсе народы сьвету...» (адна з прычын будучага арышту), Алеся Дудар не вытрымлівае і адгукаецца сугучным творам «Пасеклі край наш папалам...», за які яго гэтакаса чакала пакаранне (першы арышт і трохгадовая высылка).

Былы ўзвышанец, крытык Антон Адамовіч доволі жорстка (але ці доказаў?) пісаў: «Дудар быў агентам-правакатарам. Ягоным першым заданнем было напісаць што-небудзь вострае /.../ Дудар напісаў "Пасеклі край наш папалам"». Але ў паказаных арыштаванага Алеся чытаем: «я зрабіў вывад, што мне прапануюць стаць нечым нахшталт "сачкома", і /.../ абурэўся, разглядаючы гэта як безпрэнчыповы падыход ДПУ».

Другі ўзвышшаўскі крытык Адам Бабарэка выказваўся пра Дудара, што ён жыве «як набяжыць, момантамі; ставіць свой лёс у залежнасць ад выпадка, ад удачы і ад міласці сільных, хватаецца за ўсё без разбору, рызыкуе фантазёрствам і пераацэнкаю сваіх сіл, спадзяецца на некага», а ў творчасці яго «суб'ектыўнае не вызначаецца арыгінальнасцю, носіць характар прыпадабнення да другіх».

Ці настолькі ўжо Дудар быў неарыгінальны як паэт? Так, у адным толькі зборніку «Сонечнымі сьнежкамі» (1925 г.) бачна, што ён натхняўся Багдановічам і Александровічам, Ясеніным і, безумоўна, Дубоўкам Чаротам і Верай Інбер. Але ж, нягледзячы на відавочную цытатнасць, пэўную вучнёўскую несамастойнасць асобных вершаў, Алеся Дудар амаль з першых творчых крокаў займеў адметнасць.

Ягонае жыццёвае хістанне і непрыкаянасць, тая вялікая драма, якую ён перажываў (хацеў жыць на «ўзвышшаўскім» Парнасе, а вымушаны заставацца ў камунальнай кватэры пралетарскай паэзіі), заўсёднае пачуццё асабістай няўдачы (кепскі арганізатар полацкай філіі «Маладняка», падмануты муж, змагар супраць «нацдэмаў», якога самога ў канцы 1920-х зрабілі ворагам) — усё гэта адбілася на яго творчасці, надало ёй амаль тую ж надломленасць, якую перажывалі хваравітыя героі тэатра Францішка Аляхновіча. Гэта цудоўна выяўлена ў такіх дзіўных, эмацыянальна-няўстойлівых строфах: «Але радасць у сэрцы сьвеціць, / смутак поўзае чорным крабам... / Паламаў дарагі сямісвечнік / звар'яецца ад старасці рабін». Прадчуваннем хуткай катастрофы напоўнены гэтыя радкі: «Можа й нам — непадпетыя песьняй / з камнем на шыі — на дно. / Бо, здавалася, сэрцу цесна, / думкі мучыў балючы надлом». У Алеся Дудара нават у светлыя 1920-я гады не было цвёрдага грунту пад нагамі, не было адчування творчага камфорту. Упэўненымі былі парадкавальны ў сваіх самотна-зэдлівых выказваннях Тодар Кляшторны, майстар версфікатарскай кан'юнктуры Андрэй Александровіч, экспрэсіўна-меладраматычны Міхась Зарэцкі, арытмічна-выкрунтасісты Язэп Пушча, не кажучы пра Уладзіміра Дубоўку.

Як падаецца, Алеся Дудар сярод гэтых пісьменьнікаў выглядаў разгубленым П'еро, які вымушаны быў насяць маску нахабнага Арлекіна, і пакутаваў ад гэтага. Зрэшты, дзякуючы такім пакутам у яго нараджаліся дзівосныя вершы.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Марат ГАДЖЫЕЎ:

«У нашых кнігарнях можна сустрэць творы Быкава»

У той час, як новыя тэхнічныя прыстасаванні дапамагаюць пераадольваць межы паміж краінамі, існуе небяспека павелічэння ўнутранай мяжы паміж людзьмі. Непаразуменні перарастаюць у канфлікты, таму асобы, якія імкнуцца да дыялогу паміж культурамі, цяпер асабліва важныя. У гэтай сітуацыі літаратура можа функцыянаваць як пасрэднік паміж нацыямі. Галоўны рэдактар выдавецтва «Каўказскі экспрэс» і каўказскай літаратурна-мастацкай газеты «Горцы», дырэктар «Каўказскага дома перакладаў», куратар Дагестанскага кніжнага кірмашу «Таркі-Тау» Марат Гаджыеў дбае пра ўмацаванне сувязяў паміж Беларуссю і Дагестанам.

— Пэўныя міфы пра іншыя краіны існуюць і ў Беларусі, і ў Дагестане. На ваш погляд, які ў Беларусі склаўся вобраз Дагестана?

— Здаецца, беларусы добразычліва ставяцца да Каўказа. Для іх вобраз дагестанца больш пазітыўны, бо не было досведу сутыкнення ў ваенным канфлікце. Гэтая частка нашай гісторыі адлюстраваная ў літаратуры, тая ж Чачэнская вайна стала асновай для многіх твораў. Але нават калі нехта і пісаў пра яе ў Беларусі, гэта быў адбітак з адбітка. Сёння Дагестан зусім іншы. Мы на шляху да таго, каб ствараць добрыя ўмовы для турыстаў. Для нас гэта вельмі важна: не чакаць фінансавых датацый, а самім працаваць над паляпшэннем эканомікі.

— Ці ведаюць у Дагестане беларускіх пісьменнікаў і паэтаў?

— Пакуль што кропка мастацкага судакранання паміж нашымі краінамі — гэта літаратура савецкага перыяду. У першую чаргу — беларускія класікі. Натуральна, Якуба Коласа і Васіля Быкава ведаюць усё. Напрыклад, у нашых кнігарнях і цяпер можна сустрэць творы Васіля Быкава.

Марат Гаджыеў.

Але сёння нельга сказаць, што ў Дагестане добра ведаюць беларускую літаратуру, і гэта вялікі недахоп. Таму я і прыхаў у Мінск. Мая задача — аб'ядноўваць сучасную літаратуру. У мяне шмат запалу і жадання пазнаёміцца з творамі беларускіх аўтараў, каб потым друкаваць іх у часопісах і зборніках. Публікацыяй зборнікаў займаюся ўжо шмат гадоў, маю досвед супрацоўніцтва з грузінскімі аўтарамі. Здаецца, Грузія блізкая да нас краіна, але сучасная грузінская літаратура ў Дагестане амаль невядомая. Тыя ж самыя праблемы і з Украінай, Беларуссю.

У нас ёсць група аматараў, якія займаюцца прасоўваннем творчых праектаў дзеля ўз'яднання літаратур розных краін. Нельга казаць пра феномен сучаснай літаратуры, калі не ведаеш тэндэнцый ва ўсім свеце. Заўсёды можна адшукаць нешта цікавае на сутыкненні з культурай іншага народа. Незалежна ад нашага

жадання з мінулага прасочваюцца асновы, закладзеныя яшчэ ад бабуль і дзядуль. А літаратура — гэта вельмі адчувальны інструмент, які заўсёды выяўляе нацыянальныя карані.

— Напэўна, беларусам таксама было б няблага атрымаць больш інфармацыі пра каўказскіх аўтараў...

— Пра Дагестан у Беларусі ведаюць яшчэ менш, чым у Дагестане пра Беларусь. Распавесці пра дагестанскіх аўтараў у Беларусі нават больш істотна, бо пісьменнікаў акрамя Расула Гамзата тут ведаюць толькі спецыялісты. І гэта не толькі мая задача. Акадэмічныя інстытуты ездзяць па свеце ў межах міжнародных канферэнцый. Я раблю творчыя візіты, каб зрабіць шлях да супрацоўніцтва больш кароткім. Выдатна, што атрымалася сустрэцца з беларускімі выдаўцамі, з Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Пакуль гэта яшчэ сустрэчы дзеля знаёмства, але я ўжо атрымаў шмат карыснай інфармацыі і кантактаў, якія закладуць падмурк для маста, што звяжа літаратуру Беларусі і Дагестана. Мяркую, наступны год прадэманструе нам вынікі сённяшніх сустрэч. Ужо ёсць пэўныя поспехі. Скажу па сакрэце, што зараз адзін аўтар рыхтуе дакументальную аповесць пра лёс этнічнага дагестанца, які ўсё жыццё пражыў у Беларусі. Мы думаем, што аповесць выкліча цікавасць у Дагестане, бо распаўядзе пра нашага суайчынніка за мяжой.

— Як можна палепшыць сувязі беларускіх і каўказскіх творцаў?

— Каб нешта змяніць, можна наладзіць сувязь з галерэямі, праводзіць агульныя выстаўкі. Прыкладам, правесці ў Беларусі серыю выставак дагестанскіх мастакоў і адначасова арганізаваць нешта падобнае ў Махачкале. Багата магчымасцей для ўзаемадзеяння ў сферы літаратуры.

У лютым на Мінскую міжнародную кніжную выстаўку-кірмаш прыедзе літаратурна-мастацкі альманах «Каўказскі экспрэс». Гэты праект выйшаў з выставак, якія я рабіў у Тбілісі і Махачкале. Мы прывезлі ў Тбілісі чатырох мастакоў, зрабілі выстаўку там, потым — у адказ — выстаўку ў Махачкале. Паступова ўзнікла ідэя стварыць альманах, які звяжа гарады як цягнік. Лейтматыў альманаха — дарога. Чалавеку няма часу задумацца пра нешта істотнае ў паўсядзённым жыцці, а ў дарозе ён вызваляецца ад будзённасці, атрымлівае магчымасць пашырыць досвед. Летась «Каўказскі экспрэс» атрымаў Гран-пры на нашым кніжным кірмашы, потым быў прэзентаваны ў Дзяржаўным музеі Л. М. Талстова ў Маскве, дзе яго адзначылі маскоўскія літаратуразнаўцы. Плануем падрыхтаваць такі ж расійска-беларускі альманах.

— Якім чынам творцы могуць паспрыяць узмацненню стасункаў паміж нашымі рэспублікамі?

— Плануем арганізаваць паездку ў Дагестан для творчых беларусаў. Сёння ў нас зразумелі: у краіну павінны прыязджаць не толькі звычайныя турысты. Можна практыкаваць літаратурны турызм, калі пісьменнікі па матывах сваёй вандрожкі пішучы творы, у якіх згадваюць пэўныя месцы ды імёны. Гэта карысна, таму многія звярнуліся да такой практыкі. У наступным годзе, калі нашы беларускія калегі саспеюць, можна выправіць першы творчы дэсант. Да беларусаў на Каўказе цёплае стаўленне, і калі на радзіме яны раскажуць пра свае ўражанні ад Дагестана, добра будзе ўсім: і наступным беларускім турыстам, і мясцовым жыхарам, якія ўбачаць інтарэс да родных мясцін, і літаратурам абедзвюх краін, што ўзбагацяцца новымі творами.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

Францыск Скарына: асоба асветніка ў сучаснай драматургіі

Урок пазакласнага чытання для вучняў 11 класа паводле п'есы Алеся Петрашкевіча «Прарок для Айчыны»

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы.

П'еса Алеся Петрашкевіча «Прарок для Айчыны» дапамагае раскрыць шматграннасць вобраза Францыска Скарыны ў сучаснай беларускай літаратуры. Падчас урока школьнікі вучацца вызначаць канфлікт п'есы, праблемы твора, характарызаваць драматычныя вобразы. Выхоўваецца пачуццё ўласнай годнасці, гатоўнасць выяўляць актыўную грамадзянскую пазіцыю.

Арыгінальнасць правядзення ўрока.

Тып урока: урок-роздум, урок-дыялог.

Эпіграф: «Лепшы спосаб зразумець п'есу — гэта працаваць, як зараджаецца канфлікт, за што і паміж кім выдзецца барацьба, якія групы змагаюцца і ў імя чаго. Якую ролю ў гэтай барацьбе адыгрывае кожны персанаж, які ўдзел ён прымае ў канфлікце, якая яго лінія барацьбы, якія яго паводзіны?» (Канстанцін Станіслаўскі).

Абслыванне: партрэт А. Петрашкевіча, выявы Ф. Скарыны, выстаўка кніг пра Ф. Скарыну, прэзентацыя «Віртуальнае падарожжа: шляхамі першадрукара» (<https://videouroki.net>), малюнк вучняў да п'есы.

1. Папярэдняя праца. За тыдзень да ўрока на стэндзе змяшчаюцца карты-арыенціры, каб вучні, аб'яднаўшыся ў групы, выбралі інфармацыю, адпаведную іх аналітычнаму ўзроўню. Каардынуе падрыхтоўку настаўнік праз памочнікаў-кансультантаў. Карты-арыенціры складаюцца з такіх разлікаў, каб на кожным этапе ўрока кожная група ўдзельнічае ў вырашэнні ключавых праблем. Такім чынам, клас дзеліцца на

3 групы, кожная з якіх атрымлівае карткі. Асобная група рыхтуе віртуальны альбом пра ўшанаванне дзейнасці Скарыны і малюнак да п'есы.

2. Пралог да ўрока. Настаўнік распавядае пра тэматычную разнастайнасць сучаснай беларускай драматургіі. Вучні судносяць свае ўражанні ад прачытання гістарычнай драмы «Прарок для Айчыны» з тэмай урока, эпіграфам, вызначаюць задачу пры аналізе твора. Знаёмяцца з інфармацыяй пра жыццё і творчасць пісьменніка з мэтай вылучыць тыя факты, якія тлумачаць зварот А. Петрашкевіча да беларускай гісторыі.

3. Аналіз гістарычнай драмы «Прарок для Айчыны» паводле арыентацыйных пытанняў і заданняў. Праз гэтыя пытанні настаўнік не толькі арыентуе вучняў на пошук, але і ўзбройвае іх прыёмамі даследавання.

Карты-арыенцір № 1

1. Якія гістарычныя факты выкарыстоўваў А. Петрашкевіч пры напісанні п'есы?

2. Сярод персанажаў драмы — гістарычныя асобы. Хто яны? Пералічыце іх.

3. Навошта аўтар уводзіць вобразы прывідаў Бабіча, Астрожскага, Максіма Грэка, Міколы Гусоўскага, звяртаецца да прыёму рэтраспекцыі? Знайдзіце ў тэксце заўвагі пра адносіны персанажаў да «справы мірнай, кніжнай, асветніцкай і святой».

Карты-арыенцір № 2

1. Якое прызначэнне вобразаў каралевы Боны і Чалавека ў чорным, караля Жыгімонта і Гаштольда?

2. Падрыхтуйце кароткія цытаты, якія сведчаць пра канфлікт інтарэсаў «нашага каралеўства і нашага княства» з поглядамі галоўнага героя. Зрабіце адпаведныя высновы.

«Францыск Скарына».

Малюнак вучняў 11 «А» класа Дольгі Яўерскі.

3. Падрыхтуйце мастацкае чытанне па ролях гарадскога суда над «падсудным» ці «зняволенага і невінаватага». Вызначце ролю гэтага эпізоду.

Карты-арыенцір № 3

1. Падрыхтуйце кароткае паведамленне пра Ф. Скарыну як асветніка.

2. З чым заклікае весці барацьбу Ф. Скарына?

3. Патлумачце выказванне Скарыны: «Законы, якія мы з вамі зрабілі на мове народа, гэта якраз тое багацце дзяржавы і народа, якое сцвярджае іх годнасць перад народамі-суседзямі».

4. Рэфлексія. Пытанні да ўсіх груп:

Ці ёсць прарок у сваёй Айчыне?

Якімі прыёмамі вы карысталіся пры аналізе п'есы?

Да якіх высноў вы прыйшлі, прааналізаваўшы твор?

Настаўнік падкрэслівае, што духоўная спадчына Францыска Скарыны была асэнсавана і ў значнай ступені ўспрынята і развіта наступнымі пакаленнямі беларускіх мысліцеляў, гуманістаў-асветнікаў. Супастаўленне прававых ідэй Скарыны са зместам Статута 1529 года дазваляе зрабіць вывад аб практычным увасабленні некаторых ідэй асветніка ў заканадаўстве.

Удзел вучняў у занятках.

Вучні адказваюць на пытанні, складаюць сінквейн. У заканчэнні сустрэчы група падрыхтаваных вучняў праводзіць віртуальную экскурсію па мясцінах жыцця і друкарскай дзейнасці Ф. Скарыны, па краязнаўчых маршрутах, музеях, якія ўшанавалі памяць пра нашага земляка.

Вынікі.

Вучні прыходзяць да ўсведамлення, што напісаць мастацкі твор, дзе галоўным персанажам з'яўляецца значны гістарычны дзеяч, — справа адказная, якая патрабуе ад аўтара глыбокіх ведаў пра гэту асобу і адпаведную гістарычную эпоху. Каштоўнасць п'есы А. Петрашкевіча «Прарок для Айчыны» ў тым, што асоба Скарыны паўстае на фоне агульнаеўрапейскага Рэнесансу, твор напісаны з падключэннем дакументальнага літаратурнага матэрыялу. Аўтару ўдалося перадаць сэнс скарынаўскіх выказванняў жывой драматургічнай мовай, пабудаваць дыялог, а не дэкламацыю.

Таццяна КАНДРАШОВА,
настаўніца сярэдняй школы № 178
г. Мінска імя Трыфана Лук'яновіча

УЦЯЧЫ АД РЭАЛЬНАСЦІ

ў галерэі «А&V» праз работы Наталлі Залознай

Наталля Залознай — чалавек, які нарадзіўся з жывапісам у крыві. Дачка беларускага мастака Мікалая Залознага. Калісьці яна блізка пазнаёмілася з еўрапейскім мастацтвам у Швейцарыі ды сама стала яго часткай: доўгі час жыла ў Бельгіі.

«Ігральныя карты 2», 2016 г.

ці будзе, была прысвечана выстаўка «Present Continuous». Гэтым разам мастачка пайшла далей і задалася новым пытаннем: ці можна гэтак жа сама адкінуць абставіны, якія абумоўліваюць чалавечы лёс?

...Падысці да Наталлі Залознай цягам адкрыцця выстаўкі амаль нерэальна: вакол букеты, віншаванні і прыхільнікі мастацтва, што стаяць у чарзе па аўтограф. Мастачка не мае ніводнай свабоднай хвіліны. Здаецца, усе госці галерэі «А&V» хочуць асабіста даведацца ад яе, што ж ёсць «Уцёкі».

— Часам хочацца ўцячы ад рэчаіснасці, ад палітыкі, ад гісторыі, — пералічвае

спадарыня Залознай. — Гістарычныя працэсы ідуць незалежна ад волі і жадання людзей, і мы вымушаныя ім падпарадкоўвацца. «Уцёкі» — гэта магчымасць збегчы ад таго, што цісне чалавека.

Серыя «Уцёкі» ўзнімае тэму ўнутранай свабоды асобы. Межы, якія выстаўляе асяроддзе, губяць чалавека, прыціскаюць яго так, што ў выніку страчваецца ўнікальнасць. Але нават у такіх умовах можна ўцячы ў свой унутраны свет, дзе няма чужога ўздзеяння. Таму героі на акрылявых палотнах Залознай спяць. Спяць жанчыны, спяць мужчыны, спяць нават узброеныя салдаты — магчыма, таму, што ў любых абставінах чалавек свабодны, пакуль спіць: рэальнасць не можа дасягнуць яго ў марак. Мастачка не шукае адказу на тое, што прыходзіць у снах да яе герояў, і ў гэтым адчуваецца пэўная прыватнасць: унутраны свет намалёваных людзей застаецца закрыты ад усіх, хто глядзіць на работы, — дакладна, перад глядачом паўнаватасныя «Уцёкі».

Часткай «Уцёкаў» з'яўляецца цікавая серыя работ «Ігральныя карты». Выявы людзей на карцінах змешчаны бы на звычайных картах: адлюстраваныя зверху ўніз, яны ўсё ж не з'яўляюцца дакладнай копіяй адно аднаго, адрозніваюцца пэўнымі дэталямі. Захапленне кітайскім жывапісам пакінула заўважны след на творчасці мастачкі: яе работы, бы палотны кітайскіх майстроў, маюць цень незавершанасці. У гэтай незавершанасці хаваецца падказка да разумення карцін: людзі на іх завеслі паміж быццём і нябытам, таму нерухомасць выявы кампенсуецца ўнутраным жыццём

«Уцёкі 1», 2017 г.

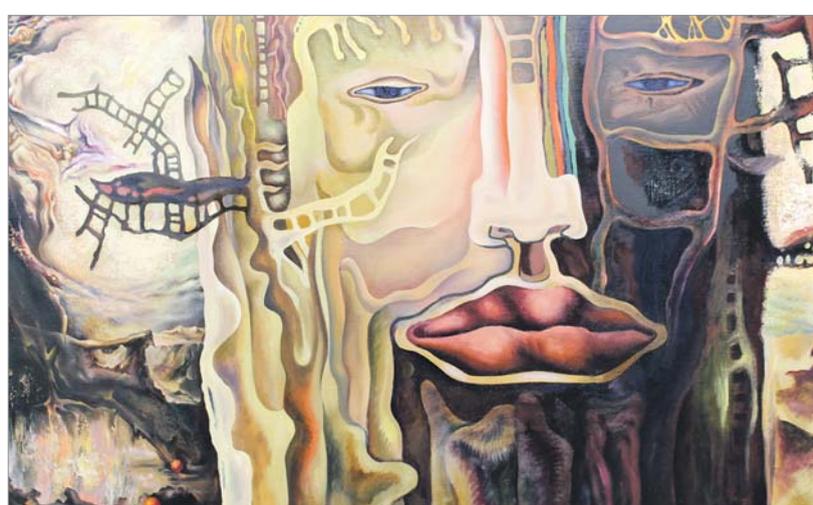
твора. Некаторыя карціны нагадваюць негатывы, на якіх зафіксаваныя аб'екты рэальнасці без мінулага і будучыні, што спыніліся ў канкрэтнай кропцы часу. Увогуле, партрэты серыі адзначаныя пэўнай фатаграфічнасцю, але ў той жа час досыць тыпізаваныя. Выявы людзей на іх пераходзяць ад уласнага да агульнага, страчваюць асобу, каб набыць куды больш важнае значэнне ў кантэксце галоўнай ідэі выстаўкі.

Жывапіс беларуска-бельгійскай мастачкі сучасны і жывы. Да таго ж яшчэ і цікавы: над палотнамі спадарыні Залознай можна (і неабходна!) разважаць. Еўрапейскае асяроддзе ўжо высока ацаніла гэтыя рысы яе творчасці. Зараз беларусы таксама маюць магчымасць пераканацца: работы Наталлі Залознай — гэта не проста жывапіс, але і філасофскае даследаванне на тэмы, актуальныя для кожнай асобы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Па месяцавай дарожцы,

альбо «Такога Гаўрына мы не ведалі»

«Партрэт дома», 1982 г.

Так казалі наведвальнікі выстаўкі памяці знакамітага беларускага мастака Юрыя Гаўрына ў Палацы мастацтваў. Гэта першая экспазіцыя, якая была арганізавана ўжо без пільнага вока майстра. Мантаж выстаўкі ажыццяўляла ўся сям'я мастака. І сын, і дачка, і жонка — усе жадалі, каб на выстаўцы адчувалася прысутнасць майстра. Яны ўклалі вялікія намаганні ў тое, каб глядач адчуў не проста талент і прафесіяналізм творцы, а зразумеў, якой чыстай і цёплай была яго душа.

— Нядзіўна, шмат людзей сабраліся, каб ушанаваць памяць Юрыя Гаўрына, — адзначыў старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца. — Ён настолькі быў светлы, чысты, што іншыя да яго цягнуліся. Мастакі сваімі творамі зарабляюць прывілей: калі чалавек адыходзіць, мастак усё роўна застаецца. Творы і ёсць вялікі паказчык нашай сутнасці,

праз іх чалавек разумее, нашто мы прыходзілі ў гэты свет, што пасля сябе пакінулі. Юрый Васільевіч пакінуў цудоўную сям'ю і шмат якаснага мастацтва.

Сюжэты абсалютна розныя: ёсць пейзажы краіны, ёсць адсылка да міфалогіі і рэлігіі, нават псіхадэлічныя партрэты. З'яўляючыся мастаком манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, разам з буйнамаштабнымі роспісамі, вітражамі і рэльефамі ў грамадска значных будынках Юрый Васільевіч пісаў творы лірычнага зместу.

ваенныя гады дзяцінства і юнацтва былі звязаныя з невялікім мястэчкам вобласці: менавіта там

значную частку жывапісных станковых і манументальных твораў. Нямала ў яго творчасці і карцін-малітваў.

— Гэтая выстаўка мае адценне светлага суму: яна першая пасля таго, як Юрый Васільевіч пайшоў ад нас, — падкрэсліў беларускі дзяржаўны дзеяч і дыпламат, сябра сям'і Сяргей Мартынаў. — Як быццам крыху сонца ў халоднай вадзе. Мастак быў, бясспрэчна, чалавекам і мастаком з вялікім сэрцам і вялікім прасторам уяўлення. У экспазіцыі я ўбачыў творы, якія пісаліся дзесяцігоддзі таму, але да сённяшняга дня актуальныя і глыбокія.

Юрый Васільевіч шмат гадоў выкладаў жывапіс і малюнак у Беларускай інстытуце сучасных ведаў А. М. Шырокава. Ён хацеў, каб студэнты зразумелі, як працаваць па прынцыпах старой мастацкай школы і што акадэмічныя веды нават у сучасных умовах патрэбныя для дасягнення прафесіяналізму.

— Ён вельмі любіў працаваць са студэнтамі ў індывідуальным парадку, каб разгледзець патэнцыял, зразумець, чаго не хапае, і дапамагчы адтачыць навыкі. Веды пераняў ад Гаўрыла Вашчанкі, у якога вучыўся, — адзначыў загадчык кафедры дызайну Інстытута сучасных ведаў А. М. Шырокава, сябра мастака Леанід Дзягілеў. — Гэта быў чалавек-лірык. Паглядзіце на апошнія яго работы, дзе майстар паказвае свет праз акно. Вядома, гэты прыём прысутнічае ў творчасці многіх творцаў, але ж у жыцці Юрыя Васільевіча ён стаў асноўны. Лірыка аўтара высокая, узнёсла. Яго любімая тэма — месяцавая дарожка — звязана з творчасцю Максіма Багдановіча. Юрый Васільевіч вельмі любіў Багдановіча, заўсёды спрабаваў у работах адлюстраваць паэтычныя ноты пісьменніка. Мастак ганарыўся родным Дуброўна, шмат расказваў пра гэтыя мясціны і заўсёды наведваў родны дом. У мясцовым музеі захоўваецца шмат твораў Юрыя Васільевіча, таму я спадзяюся, што з часам музей будзе насіць імя мастака.

Вікторыя АСКЕРА

«Гутарка анёлаў», 2003 г.

БалетМАЙСТАР

(Пасляюбілейныя нататкі)

Адгрэмелі гукі аркестра, адшумелі апладысменты, скончылася ўрачыстае святкаванне 70-гадовага юбілею мэтра беларускага балета Валянціна Елізар'ева. Першай з шэрагу імпрэз стала выстаўка фотаздымкаў, дзе Елізар'еў быў паказаны на шматлюдных рэпетыцыях і ў адзіночым творчым роздуме, да, пасля і падчас розных праглядаў, дыскусій, абмеркаванняў. Тэлебачанне паказала яго спектаклі, якіх набралася нямаля за больш чым 35-гадовую дзейнасць балетмайстра ў нашым оперным тэатры. Прагучалі па тэлебачанні выказванні пра Елізар'ева калегаў, артыстаў балета, сяброў, вучняў, у выніку чаго атрымаўся шматгранны «калектыўны партрэт» таленавітага, неардынарнага, але жывога чалавека, часам яршыстага і ўпартага, з уласцівымі яму «дзіўнаватасцямі» і прыхільнасцямі.

Пра яго казалі як пра заснавальніка беларускага балета (гэта няправільна па гістарычнай храналогіі, але правільна па сутнасці); заяўлялі, што свет даведаўся пра беларускі балетны тэатр дзякуючы Елізар'еву; сцвярджалі, што ён як бы падрыхтоўваў артысту глебу для палёту, для творчасці; адзначалі яго патрабавальнасць, але і абавязковасць (ён заўсёды выконваў абяцанае, нават у шкоду сабе); дадумвалі, што музыка падагравала яго фантазію, бо ён жадаў, каб аркестр у балетных спектаклях гучаў на некалькі градусаў больш гарача, чым звычайна; назвалі яго «патрыярхам»...

Валянцін Елізар'еў.

ПЕРАМОГА «СПАРТАКА»

Яшчэ адным этапам шанавання Елізар'ева стаў балет Арама Хачатурана «Спартак», упершыню пастаўлены харэографам на беларускай сцэне ў 1980 годзе і адрэдагаваны ім для аднаўлення. Балет стаў падзеяй у жыцці тэатра.

Увабраўшы досвед папярэднікаў, Валянцін Елізар'еў і мастак Яўген Лысік цікавіліся перш за ўсё гістарычнымі і сацыяльнымі заканамернасцямі паўстання Спартака. Герой спектакля быў важным для аўтараў як выразнікі грамадскіх сіл і таму са складу дзеючых асоб балета выпаў цэлы шэраг персанажаў. Аўтары не палічылі магчымым, напрыклад, убачыць у куртызанцы прычыну разгрому паўстання рабоў. Адпаведна з пастаноўкі знікла Эгіна, якая была ў іншых рэдакцыях балета.

Цэнтральнай ідэяй мінскага «Спартака», скразной лініяй яго драматургіі з'явілася праціпаўленне двух светаў — паўсталага народа і Рымскай імперыі. Аўтары балета выкарысталі, здаецца, усе сродкі, якія мог даць сінтэз музыкі, харэаграфіі, сцэнаграфіі, майстэрства актёраў, каб як мага ярчэй выявіць канфлікт, стварыць маштабныя вобразы. У тым ліку галоўныя — Спартак і яго атачэння. Гэтыя вобразы выяўляюцца ўжо ў самым пачатку балета, калі ў музыцы ўверцюры гучаць магутныя рамантычна-ўзнёслыя і журботна-трагічныя тэмы, малююцца карціны драматычнай барацьбы. Мы бачым прыгнечаныя непасільнай ношай постаці. Нібы атланты, яны трымаюць на сваіх плячах цяжкія каменныя пліты, на якіх напісаны словы пра веліч і славу Рыма. Наступную фарбу ўносіць харэаграфія. Палонныя, пастаўленыя на калені людзі то ўздываюць рукі да неба, моляць аб літасці, то ў адчаі закрываюць імі твары, то пратэстуюць, сціскаючы кулак. І ў гэтым своеасаблівым «танцы рук» бачыцца вобраз травы, што прыпала ў буру да зямлі, вобраз людскога смутку, сімвал пакуты народа.

Сумнае пяшчотнае адажыя Спартака і яго каханай Фрыгіі. Фрыгія — верная сяброўка героя, пяшчотная і ў той жа час мужная, што падзяляе з фракійцам усе нягоды яго шляху. І такія практычна ўсе гераіні балетаў Елізар'ева. (Ён наогул асабліва шануе і паважае балерын, шкадуе за цяжкую працу і кароткі сцэнічны лёс.) Каханне, як вядома, — асноўная тэма большасці твораў. Яго можна паказаць па-рознаму. Елізар'еў не

пуританін і не пазбягае, што называецца, вострых тэм, але яго адажыя заўсёды сцвярджаюць сапраўднае каханне і высокае стаўленне да жанчыны.

...На кантрасце з лірычнымі сцэнамі, звязанымі з Фрыгіяй, урачыстае гучанне труб, выхвальныя выкрыкі трамбонаў, ваяўнічая, выразная рытміка марша малююць у музыцы вобраз Рыма, сімвалізуюць яго трыумф. Танцоры ўдакладняюць думку: Рым — жорсткі заваўнік, што крочыў па свеце з бяздушнасцю машыны, прычым кагорты легіянераў рухаюцца па пунсавой зямлі, нібыта залітай крывёю. На іх лютае шэсце абьякава пазіраюць драбы некалі велічных статуяў, якія быццам з'едзены часам і недвухсэнсоўна прадказваюць воінам будучую пагібель. Невыпадкова ў кульмінацыйны момант сцэны оргіі ў Краса, военачальніка рымлян, у справу ўступаюць мячы і льецца кроў. Гладытары б'юцца на арэне цырка, не бачаць адзін аднаго, і бязвокія глухія маскі на іх тварах выглядаюць сімваламі сляпой лютасці. Выява на задніку распалага чалавечага цела надае ўсяму, што адбываецца, аблічча «балю падчас чумы», паказвае адваротны бок свету, убранага ў залаты адзенні.

Спектакль развіваецца ад акта да акта, ствараючы цэласны вобраз, праз абрушванне на глядачоў мора фарбаў, лавіны жарсцяў, сплеченых галасоў складнікаў розных відаў мастацтваў.

Моцнае ўражанне стварае адна з апошніх сцэн спектакля.

...Пераможаныя, разбітыя паўстанцы. Трагічная цішыня пануе над полем, дзе толькі што грывела бітва. Але вось, нібы перасільваючы саму смерць, падымаецца Спартак, які звяртаецца да паплечнікаў з развіталымі словамі. На кліч правадыра адгукуюцца тыя, хто памірае, кожны з іх свой апошні ўздых перадае яму, каб падоўжыць дыханне, яго жыццё. Метафара, натхнёна знойдзенай пастаноўшчыкам, спрацоўвае: Спартак застаецца.

СЦВЯРДЖЭННЕ ІНТЭЛЕКТУАЛІЗМУ

...Праўда, дзесьці на шляху свайго развіцця харэаграфія крыху падурнела, што дало падставу М. Е. Салтыкову-Шчадрыну здэкліва пісаць пра танцы «вясёлых жывучкаў на вясёлых пейзажыках», а іншым заяўляць, што, калі ідзеш на такое відовішча, магзі трэба пакідаць дома. Але пазней рэпутацыя балета аднавілася, і ён ужо шмат чаго ведаў і ўмеў да пачатку творчай дзейнасці Елізар'ева. Гэта дазволіла харэографу адразу загаварыць аб тым, што яго хвалявала.

Спектакль ад пачатку да канца працяты «філасофскім асэнсаваннем лёсаў чалавецтва», пісаў рэцэнзент ужо ў 1978 годзе аб адным з першых балетаў, пастаўленых ім на беларускай сцэне. Харэограф заўсёды ўлічваў, што глядача, які змяніўся, стала прыцягваць інфармацыя, якая ідзе са сцэны, у тым ліку і балетнай, таму неабходны важкі інтэлектуальны складнік. Адпаведна, у яго спектаклях ускладняюцца выразныя сродкі, павялічваецца метафарычнасць мыслення, адначасова ўзмацняецца аналітычны пачатак, павялічваецца акумуляцыя ідэй новага часу.

Каб больш поўна і дакладна выказаць свой погляд на свет, пастаноўшчыку даводзілася, натуральна, ствараць яго «пластычную мадэль», зафіксаваную толькі ў кароткіх назвах частак. Падрабязнае лібрэта залішне канкрэтызавала сэнс таго, што адбываецца, перашкодзіла б перавесці дзеянне з побытавага плана ў план быццыйны, пра які і апавядаў харэограф. Яго драматургію рухала не жыццёвая, будзённая паслядоўнасць падзей, а мастацкая логіка аўтара, увасобленая ў форму лёсу героя, паказанага ў кульмінацыйныя, пераломныя моманты. Харэограф «ачышчаў» асноўны канфлікт твора ад непатрэбных яму выпадковых падрабязнасцяў.

«Для мяне важна, каб у спектаклі жыла значная, сучасная па думцы ідэя, — кажа Валянцін Елізар'еў. — Не сюжэт, а менавіта ідэя. З яе дапамогай я хачу размаўляць з сённяшнімі людзьмі, часта супярэчлівымі, з няпростым светаадчуваннем. Балет — гэта мастацтва думкі, ён валодае ўсімі рысамі інтэлектуальнага тэатра».

Харэограф заўсёды імкнуўся крочыць у нагу з эпохай, адгукца на самыя сур'ёзныя пытанні рэчаіснасці. «Я заўсёды стаўлю аб сваім часе», — кажа Елізар'еў. І ў гэтым ён дасягае поспеху. Каб пераканацца, дастаткова паглядзець любы яго спектакль. У кожным з іх у пластычнай форме ўзнаўляецца жыццё, з яго святлом і цемрай, радасцямі і драмамі, любоўю і нянавісцю. Харэограф чуйна адгукца на пульсацыю сваіх дзён, здабывае з іх квінтэсэнцыю таго, што адбываецца, прымушаючы прысутных сачыць за вынікамі. А ён заўсёды актуальны, па-мастацку цікавы. І расоўвае выразныя магчымасці балетнага мастацтва, знаходзячы новыя прыёмы вобразнасці, выходзячы за межы традыцыйнага балетнага зместу.

Да харэаграфічнай паэтыкі Елізар'еў заўсёды імкнецца падключыць лінію высокага напружання — думку. Эмацыянальны пачатак жыве ў ім у цесным адзінстве з рацыянальным. І наогул інтэлектуалізм характэрны для творчай індывідуальнасці балетмайстра, можа, менавіта ў ім найбольш поўна выяўляецца яго наватарства. З першага «прад'яўлення» Елізар'ева на беларускай сцэне стала зразумела, што для балета надыйшлі новыя часы: ламаюцца стэрэатыпы, ён перастае быць лёгкай забаўкай. Харэограф звяртаецца да тэм, якія былі недаступныя яму раней, і ўвасабляе іх з глыбінёй, нябачанай на харэаграфічнай сцэне.

ПАДАРУНАК МЭТРУ

Выдатнае ўражанне пакінуў і апошні этап свята — юбілейны гала-канцэрт, дзе выступілі артысты балета, якія з'ехаліся з розных краін (характэрна, што ўсе яны адмаўляліся ад ганарару ў жаданні зрабіць падарунак мэтру, пра што ён расчулена паведаміў перад пачаткам). Сярод выступоўцаў былі сусветныя знакамітасці з доўгім пералікам званняў і ўзнагарод, як, напрыклад, народная артыстка Расійскай Федэрацыі, прыма-балерына Вялікага тэатра, этуаль Міланскага тэатра «Ла Скала», афіцэр (!) Французскага ордэна «За заслугі ў мастацтве і літаратуры», лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Расіі, лаўрэат прэміі *Benois de la Danse* і «Залатая маска» Святлана Захарава; заслужаны артыст Расіі, лаўрэат прэміі *Benois de la Danse*, уладальнік Гран-пры Міжнароднай балетнай прэміі *Danse Open* Іван Васільеў.

Арыгінальным па форме і змесце быў нумар, пастаўлены кіраўніком Санкт-Пецярбургскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра Барысам Эйфманам «Мужчына і жанчына», высокапрафесійна выкананы салістамі тэатра Любоўю Андрэевай і Алегам Габышавым. «Мне пашанцавала сутыкацца з творчасцю адначасова двух буйных майстроў, як Эйфман і Елізар'еў, — сказала танцоўшчыца. — У трупе першага я працую, на курсе другога — вучуся». Пазітыўнай ацэнкі былі вартыя госці — салісты Тбіліскага опернага тэатра імя З. Паляшвілі Кацярына Сурмава і Давід Ананелі, а таксама ўладальнік I прэміі XIII Міжнароднага балетнага конкурсу, танцор з Кітая Вэнь Сячаа; артысты тэатра «Кіеў мадэрн-балет» Алена Салтыкова і Арцём Шошын.

Але галоўнымі героямі вечара сталі беларускія артысты, таксама ўладальнікі шматлікіх узнагарод, лаўрэаты міжнародных конкурсаў: Марына Вежнавец Ірына Яромкіна, Кацярына Алейнік, Яна Штангін, Ксенія Ржэўская, Аляксандра Чыжык, Алег Яромкін, Антон Краўчанка, Дзяніс Клімук (працуе цяпер у амерыканскім нацыянальным балеце штата Паўднёвая Караліна), Ягор Азаркевіч і іншыя. Яны выразна, з пачуццём выканалі сцэны і танцы з балетаў В. Елізар'ева «Тыль Уленшпігель», «Спартак», «Дон-Кіхот», «Рамэя і Джульета», «Стварэнне свету», «Шчаўкунок», якія і сёння з'яўляюцца ўпрыгожаннем рэпертуару тэатра.

Па праўдзе кажучы, варта было б назваць усіх, але асабліва хочацца звярнуць ўвагу на маладых — прадстаўнікоў наступнага пакалення, — ужо славу тага С. Мікеля са сваёй мініяцюрай «Знойдзеныя і страчаныя», якая заваявала ўзнагароду на міжнародным конкурсе; сына былога прэ'ера тэатра Уладзіміра Іванова — Уладзіміра Іванова-малодшага, які паказаў са сваёй партнёркай сімпатычны нумар пра тое, як двое маладых людзей ідуць па дарозе жыцця. У ім ён выступіў ужо не толькі як выканаўца, але і як харэограф. Выхаванцы народнага артыста Малдовы Радуга Паклітару (таксама былога саліста тэатра Елізар'ева) выканалі віншавальны нумар мэтру. Ніці, што злучаюць пакаленні, на шчасце, не рвуцца.

Пра гэтыя сведчыў і вялікі канцэрт-віншаванне, які адбыўся ў Беларускай акадэміі музыкі, пад гаваркой назвай «Настаўнік і вучні». Канцэрт завяршыўся нумарам Наталлі Фурман «Ружы» — што сімвалізавалі кветкі, уручаныя настаўніку. Прафесар Валянцін Мікалаевіч Елізар'еў выхоўвае новае маладое пакаленне балетмайстраў. Будзем спадзявацца, што яны возьмуць у яго лепшае, і паспяховае развіццё беларускай харэаграфіі працягнуцца.

Юлія ЧУРКО

ГУЛЯЕМ БЕЗ ПРАВИЛАЎ

Мабільны тэлефон некалькі гадоў таму стаў у Беларусі не проста сродкам сувязі, а тэхнікай, на якую можна зняць якаснае кіно. Як доказ гэтаму, ужо сёмы раз у Беларусі пройдзе міжнародны фестываль мабільнага кіно *velcom Smartfilm*. Арганізатары абяцаюць, што мерапрыемства захавае лепшае ад мінулагадніх фестываляў, і дададуцца новыя цікавыя ідэі.

Мінулагадні *Smartfilm* з'яўдаў рэжысёраў з 48 дзяржаў і прадставіў 273 кінастужкі. Сёлета фільмаў чакаецца яшчэ больш, з улікам таго, што фестываль ліквідуе ўсе магчымыя межы: з умоў удзелу застаўся толькі хронаметраж: стужка не павінна быць даўжэйшая за 10 хвілін і зняць яе трэба на мабільны тэлефон. Арганізатары адзначаюць, што фестываль мабільнага кіно — гэта выдатная пляцоўка як для беларускіх дэбютантаў, так і для дасведчаных прафесіяналаў, якія хочуць замацаваць у свеце кінаметаграфа. Да такога меркавання далучаецца і Міністэрства культуры, дзе падкрэсліваюць: такога жывога працэсу, які ініцыяваны прыватнымі кампаніямі, у айчынным кіно не было б.

Арганізатары фестывалю за некалькі гадоў саборніцтва зразумелі, што істотную ролю тут выконвае і журы: важна, каб кіно, якое здымаецца тут, ацэньвалася айчыннымі экспертамі, бо менавіта гэта можа стварыць якасны скачок для беларускага кіно — у ўдзельніках з'яўляецца стымул здымаць добрае, актуальнае кіно, якое ацэняць зацікаўленыя эксперты. Напрыклад, у журы ўвайшлі кіназнаўца Ігар Сукманаў, прадзюсар Леанід Каліцэня, рэжысёр Мітрый Сямёнаў-Алейнікаў і іншыя. Нязменным сябрам журы будзе і культуролог Максім Жбанкоў, які адзначае, што фестывалем арганізатары ўзялі на сябе адказнасць па хуткім перазапуску беларускага кінаметаграфа: «Мне пасуе і тое, што *Smartfilm* сёлета гуляе без правілаў. Можна падацца, што гэта лёгка, але паспрабуйце гуляць незалежна ад канцэпцыі, калі няма нічога акрамя ўласнай энергіі і аўтарскага драйву. І выдатна, што зараз фестываль на найвышэйшай ступені даверу да свайго аўтара, заснаванага на ўпэўненасці, што ў нас такія рэжысёры ёсць».

Фармагты кароткаметражнага і мабільнага кіно цяпер пачынаюць канкураваць з сур'ёзным поўным метражам. Як доказ: стужка «Таксі» Джафара Панахі, цалкам знятая на мабільны тэлефон і відэарэгістратар, перамагла ў асноўным конкурсе Берлінале. Гэта сведчыць пра тое, што важная ў кіно не тэхніка, а ідэя, лічыць сябра журы Ганна Яфрэменка: «На сёлетнім фестывалі аўтары могуць аперываць уласнай ідэяй, і я буду звяртаць увагу менавіта на тое, дзе ў фільме аўтар і якую ідэю ён нясе». Сярод крытэрыяў, якімі будуць кіравацца пры выбары лепшага фільма, названыя таксама актуальнасць ідэі, нешаблоннае мысленне рэжысёра і непадабенства да мэтраў кінаметаграфа. Дарэчы, сваё лепшае кіно выбераць і гледачы: адмыслова для гэтага стварылі народнае журы, у якое ўвойдуць звычайныя гледачы.

Заяўкі на ўдзел у *Smartfilm* прымаюцца да 31 снежня. Лепшыя стужкі ўзнагародзяць грашовымі і каштоўнымі прызамі, уручаць статуэткі і пакажуць у кінатэатры. Да таго ж работы-пераможцы дапамогуць прасунуць і на іншыя кінафестывалі (напрыклад, мінулагаднія прызёры паўдзельнічалі яшчэ амаль у 30 конкурсах).

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Героі з іншых вымярэнняў

Пачуццё ветру, літаратура і беларуская экзістэнцыя

Кадр з фільма «Фрагменты. Кампазіцыі» (рэж. А. Лобач).

Кіно ствараецца не дзеля таго, каб знаходзіць крашэнні праблем ці адказваць на простыя пытанні. Напэўна, наадварот. Часам менавіта кінаметаграф — той рухавік, які звяртае ўвагу гледача на схаваныя, непрыкметныя, вельмі простыя, але недацэнненыя рэчы, падзеі ды людзей. Дакументальнае кіно Беларусі ў гэтым сэнсе ўяўляе сабой скарбніцу лёсаў, пра якія мы не ведаем, падзей, на якія забыліся, краін, якія ніколі не бачылі. І адметна, што рэжысёры, якія звяртаюцца да гэтых тэм, вельмі маладыя і сапраўды зацікаўленыя: магчыма, у гэтым патрыятызме, у гэтай патрэбе здымаць пра нас, і схаваны поспех айчыннай дакументалістыкі.

У ПОШУКАХ СЭНСАЎ

«Лістапад» сёлета прапанаваў менавіта такое кіно: не заўсёды бездакорнае, але вельмі якаснае, безумоўна, неадназначнае і дакладна эмацыянальна блізкае. Згодна з выбарам журы, лепшым дакументальным фільмам стаў «Вакол Беларусі на роварах з матарамі» — кіно з назвай, якая наўрад ці можа моцна зацікавіць з першага погляду. Тым не менш «любоў з першага погляду» — гэта наўрад ці наогул пра дакументальнае кіно: многія з такіх стужак становяцца каштоўнымі толькі пасля прагляду. Што тычыцца падарожжа па Беларусі, якое знята зусім не на прафесійную камеру, нарадзілася, як кажуць, на мантажным сталі, але гэта вельмі кранальная стужка, і вось чаму: па-першае, адзін з яе герояў Раман Свечнікаў прыйшоў да разумення, што трэба вывучыць і зразумець сваю краіну толькі пасля таго, як аб'ездзіў увесь свет; па-другое, хлопцы ў фільме паказалі Беларусь не ў гляндэвым варыянце, а як рэальную дзяржаву, дзе ёсць свае здабыткі і праблемы; патрэця, падарожжа стала своеасаблівым пунктам адліку, з якога ў стваральнікаў фільма пачынаецца абсалютна новае жыццё — у краіне, якую яны ўбачылі без прыўкрас. «Вакол Беларусі...» — стужка, якая надае нейкую незвычайную моц і выклікае жаданне праехаць па яе тэрыторыі, сустрэцца з тымі ж самымі каларытнымі людзьмі, якія сталі для герояў «правяднікамі» ў свет сапраўднай краіны, экзістэнцыяльных момантаў і рэальных пацужыў.

Заўважна, што падарожнічаць па Беларусі рэжысёры-дакументалісты любяць, але часцей гэта вандроўкі не геаграфічнага кшталту, а па яе літаратурнай гісторыі, рэлігійнай ды нават бытавой. Калі б не дакументальнае кіно, ці ведалі б мы пра існаванне чалавека, які пешшу ходзіць у іншы горад на матчы любімай футбольнай каманды? Ці пра відэаблогера-фермера са статкам авечак? Наўрад ці. За што сапраўды варта падзякаваць беларускім аўтарам — яны не бяруць тэмы, якія ляжаць на паверхні, а шукаюць герояў з іншых вымярэнняў. Гэта своеасаблівая дакументалістыка памежжа.

Як лічыць, навошта ісці пешшу кудысьці, калі можна проста даехаць? Магчыма, з-за пачуцця дарогі, якое выклікае эйфарыю, ці з-за сустрэч з цікавымі людзьмі на шляху. А можа, таму што так робяць сапраўдныя фанаты? Герой фільма Андрэя Кудзіненкі «Фанат» — знакаміты Вася-пешаход, які хварэе за «Дынама-Брэст» ужо больш як дзесяцігоддзе і схадзіў пешшу амаль на ўсе матчы любімай каманды. Яго не пужае надвор'е, а 600 кіламетраў для фаната — зусім невялікая дыстанцыя. Словам, гэтыя падарожжы сталі для хлопца сэнсам жыцця, як ён сам кажа, бо закахаўся ў футбол. І гэтая любоў Васі стала ўзаемнай: каманда нават прывячае фанату свае перамогі. Андрэй Кудзіненка ў сваёй стужцы не толькі раскрыў для гледачоў цікавую асобу, не толькі прайшоў з ім дарогу да чарговага горада, але і трапна заўважыў, што галоўнае ў жыцці ўсё ж пытанне сэнсу: Вася, які, нягледзячы на сваю інваліднасць, пра якую не здагадаешся, знайшоў не проста сэнс, а місію. Яна не прэтэндуе на вызначэнне «гераічны ўчынак», не патрабуе нават увагі — галоўнае, што пешаходу добра і яго любімая каманда атрымлівае падтрымку.

ВЕРЫЦЬ І СПЯВАЦЬ

Пра геройства іншага кшталту распавядае ў «Цары гары» Андрэй Куціла: яго персанажы Сямён, Ірына і іх маленькі сын жывуць на хутары, маюць статак авечак, з якога і жывуць. Але сям'я ўжо не можа справіцца з такой сур'ёзнай адказнасцю ў

выглядзе вялікага статку — ні фінансава, ні фізічна. Спадзяваюцца даводзіцца толькі на Бога, у якога яны вераць. Што вырашае рабіць Сямён? Напрыклад, завесці відэаблог «Цар гары» (зараз на яго падпісаныя каля 90 чалавек), разважаць у ім пра жыццё, жартаваць ды не пагаджацца з рэчаіснасцю. Наогул, Сямён жыве так, як нясе яго цяжэнне, у той час як жонка Ірына хвалюецца за будучыню сям'і і маленькага сына. Фільм — яркая энцыклапедыя сямейнага і вясковага жыцця, дзе ёсць месца для спрэчак, жартаў і прыняцця складаных рашэнняў. Цікава назіраць за тым, што ў чарговы раз выкіне Сямён, як яго жонка скажа, што прыйшоў час станавіцца дарослым, як яны бясконца будуць падкідваць у паветры манеты — каб вырашыць, што рабіць далей.

Асаблівае месца ў дакументальным кіно адведзена і гераічным жанчынам: стужку

«Край жанчын» Аляксея Палуяна і «Васіліну» Аўгіні Манцэвіч аб'ядноўвае менавіта гэтая тэма. Гераіні — вясковыя жанчыны, якія не згубілі ўнутранай маладосці, энергіі і цеплыні пачуццяў. «Край жанчын» — гэта падарожжа ў свет, дзе засталіся адны жанчыны, і гэта не выдуманнае месца, а беларуская вёска. Самотныя і адарваныя ад вялікай зямлі, яны шукаюць сутыкнення ў сяброўстве і беларускім фальклору, любяць успомніць маладосць, з задавальненнем дзеляцца думкамі пра каханне і не шкадуць уласных гісторый (дарэчы, тое ж знойдзеце і ў «Васіліне»). У стужцы Аляксея Палуяна ёсць яшчэ адна вельмі каштоўная рэч — запіс жаночых спеваў, такі важны для будучых пакаленняў і фальклараў, бо ў беларускай народнай песні схаваны таямніцы нашай гісторыі, а ў жаночым голасе вясковай жанчыны — тая тужлівасць, якая больш за ўсё ўласціва нашай музыцы, а магчыма, і душы.

Героямі дакументальных фільмаў становяцца людзі, якія памятаюць і яшчэ могуць штосьці распавесці. Тое ж сталася і з фільмам Ягора Сурскага «Вернікі». Усе яны з'яднаныя рэлігіяй, шмат зрабілі для яе існавання ў сваіх родных мясцінах. Напрыклад, адзін з герояў самайстойна пабудоваў царкву, куды яго аднавяскоўцы ходзяць і сёння, іншы дапамог вярнуць закрыты касцёл вернікам. Герой Ягора Сурскага — вернікі, якія сапраўды маюць што распавесці: ці ведалі вы, што падчас вайны касцёл Антонія Падуанскага ў Паставах меў купал, які немцы знялі, каб зрабіць з метала зброю? І гэта толькі адна з гісторый, страшна ўявіць, колькі такіх ёсць у Беларусі! Герой кірціны сваё жыццё паклалі на змаганне за рэлігію, але яны не прымушаюць гледача рабіць тое ж самае, прапаноўваюць паразважаць на тэму веры наогул. Ці можна знайсці, у што верыць, і нават прыдумаць уласную рэлігію, якая б рухала чалавека па жыцці?

КАМПАЗІЦЫІ ЖЫЦЦЯ

На «Лістападзе» паказалі і стужкі «Беларусьфільма»: «Агмень» Юрыя Цімафеева (тут аўтар закранае праблему пас-туповага вымірання беларускай вёскі, адсутнасці моладзі і самотнасці тутэйшых, якім даводзіцца займаць сябе аматарскімі тэатрамі ды музеямі) і «Янку Купалу» Віктара Асюка (рэжысёр задае героям лёгкае пытанне пра нашага песняра, якія становяцца для іх няёмкімі, высвятляе, ці добра ж самі беларусы ведаюць Купалу, ці разумеюць яго творчасць). Дарэчы, літаратурная тэма прагучала на «Лістападзе» двойчы: «Зніклая паэзія» Ільі Бажко ўзгадвае тых літаратараў, якіх мы калісьці страцілі: каля ста прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі расстралялі ў 1937 годзе, але рэабілітавалі іх імёны праз некалькі гадоў, нягледзячы на што цяпер гэтых людзей амаль не ведаюць.

Пошукам адказаў на пытанне самаіндыфікацыі занятая арт-група *Chronotop* у стужцы «А хто я?» (і мы самі павінны адказаць на гэтае пытанне, хоць пасля прагляду фільма яно падасца не такім ужо і лёгкім); пра незвычайнае тэатральнае жыццё, дзе акцёры — людзі з асаблівасцямі, распавядае Раман Раманаў у «Сіле матылькоў». Рэжысёр параўноўвае тэатр менавіта са святлом, на якое ляцяць матылькі. І гэтае святло тэатру — адзінае, дзе незвычайныя акцёры могуць адчуць сябе неабмежаванымі і жыць па ўласных законах.

Экскурсію па дакументальным кіно Беларусі завершым філасофскай і рамантычнай стужкай Арцёма Лобача «Фрагменты. Кампазіцыі»: калі ўгадаць, што такое кампазіцыя, то адказы прыйдуць у выглядзе слоў «з'яднанне ў цэлае». Кампазіцыі Лобача складаюцца з розных і непадобных рэчаў: пакуль у небе ляцяць самалёты, людзі жывуць звычайнымі жыццямі, ходзяць у крамы, ездзяць на роварах, вуліцы змяняюць адны крокі на другія. Гэтае кіно — мазаіка з усяго прыгожага і незвычайнага, што можна ўбачыць у свеце: тут і Беларусь, і гукі дажджу, і горнае возера, пакой з кнігамі, цалкам загорнуты ў зеляніну, агромністы марскія хвалі, на якіх спрабуе ўтрымацца сёрфінгіст, інтэрнаты, дзе чужыя жыцці таксама становяцца адной кампазіцыяй. Цэласнай, прыгожай і прывабнай, як беларускае дакументальнае кіно.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Выканаць любы капрыс

Добрыя традыцыі вярта не парушаць, а ўзбагачаць. Менавіта такім «узмацненнем» заняты Дзяржаўны акадэмічны камерны аркестр Рэспублікі Беларусь, які працягвае развіваць найстарэйшую ў акадэмічным мастацтве традыцыю вячэрніх абанементаў.

Гісторыя абанементаў пачалася ў 90-я гады XVII стагоддзя, калі спачатку ў Італіі, затым у Францыі, Германіі і Аўстрыі шляхта пачала арандаваць ложы. Пазней, у XVIII стагоддзі, з'явіліся абанементы на асобныя месцы ў партэры. Традыцыю і зараз працягваюць у Белдзяржфілармоніі: «Тры вечары з камерным аркестрам» даюць магчымасць адчуць сінтэз розных музычных кірункаў. Тут перакрываюцца класіка і сучаснасць, рамантызм і мінімалізм, а звязва гэта ў адзіную гарманічную музычную плынь скрыпка.

У бягучым сезоне абанемент «Тры вечары з камерным аркестрам» пачнецца з выканання шэдэўра класічнага жанру — 24 Капрысаў Н. Паганіні. Упершыню ў Беларусі прагучыць аркестравая версія гэтага твора, а ў якасці саліста выступіць лаўрэат міжнародных конкурсаў, заслужаны артыст Расіі, скрыпач Граф Муржа. Сёння Граф Муржа — адзін з самых яркіх, таленавітых і запатрабаваных

еўрапейскіх скрыпачоў. Ён іграе на інструменце Брэшыянскай школы работы італьянскага майстра Барталаміа Абічы. Гэта скрыпка была зроблена ў 1683 годзе ў Вероне.

— Мы пазнаёміліся з Графам Муржам, калі мне было каля 11 гадоў: вучыліся ў адной цэнтральнай музычнай школе, — узгадвае мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнага камернага аркестра Яўген Бушкоў, які запрасіў музыканта ў Мінск. — Ужо потым, калі мы сталі дарослымі і занялі свае месцы ў жыцці, сустрэліся з ім і на адной сцэне. Я акампаніраваў Графу Муржу, калі ён даваў канцэрт для скрыпкі з аркестрам. І ён прызнаўся, што падчас навучання я быў для яго ўзорам для пераймання. Для мяне гэта неверагодна прыемна! Муржа быў адным з самых яркіх музыкантаў з малодшых вучняў.

Выдатны скрыпач Іегудзі Менухін гаварыў пра Графа Муржу, што той нарадзіўся са крыпчай у руках, што ўсё прыйшло да яго натуральна: прыгожы гук, экспрэсія, якая выяўляецца праз выдатную тэхніку. Нядзіўна, бо ў ім цячэ цыганская кроў. Падчас канцэрта, які адбудзецца 30 лістапада ў вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі, Капрысы Н. Паганіні прагучаць у апрацоўцы Г. Кіпрэвічуса, якую кампазітар зрабіў адмыслова для Графа Муржы:

— Некалькі месяцаў таму я выпадкова аказаўся на яго выступленні з 24 Капрысамі з «Віртуозамі Масквы» ў аркестры Уладзіміра Співакова. І калі я пачуў, што ён выконвае гэты да дробязей

вядомы твор у невядмай мне да гэтага часу аркестроўцы, то нават патэлефанаваў у «Віртуозы Масквы» і сказаў, што вельмі хачу наведваць рэпетыцыю. Я быў здзіўлены, наколькі акампанемент, зроблены з вялікім густам і фантазіяй, можа прыныць наша ўяўленне аб гэтай музыцы. Інструменталісты, якія граюць на аднагалосых інструментах — скрыпцы, віяланчэлі, альце, габоі, флейце, — вядуць сваю партыю. Для іх бывае вялізным сюрпрызам рэпетыцыя з аркестрам. Выпадак з 24 Капрысамі Паганіні — той самы, калі многія ўяўляюць, што гэта мінорная і складаная для выканання музыка, а аказваецца, што яна можа быць чароўнай, калі гучыць з аркестрам. Такія адкрыцці жывуць практычна ў кожным капрысе. Дзякуючы аркестроўцы кожны капрыс гучыць як новая серыя захапляльнага фільма. Граф Муржа з лёгкасцю ператварае гэты досвед не ў паказальнік тэхнічных магчымасцей, а ў каласальны музычны эксперымент.

Мастацкі кіраўнік камернага аркестра Рэспублікі Беларусь Яўген Бушкоў шмат гастралюе і супрацоўнічае з рознымі аркестрамі і музыкантамі. Таму беларуская публіка мае магчымасць пазнаёміцца з

Яўген Бушкоў.

той музыкай і тымі музыкантамі, якія ўражваюць самога Яўгена Робертавіча.

Падчас астатніх двух канцэртаў абанемента «Тры вечары з камерным аркестрам» таксама чакаюцца прыемныя знаёмствы і адкрыцці. У другім канцэрте цэнтральнай падзеяй стане прэм'ернае выкананне «Крэйцаравай санаты» Бетховена са струнным аркестрам. У якасці саліста і дырыжора выступіць выдатны бельгійскі скрыпач Марк Бушкоў. Разам з піяністкай Кацяя Сканаві з Расіі яны выканаюць двайны Канцэрт Ф. Мендэльсона, які гучыць вельмі рэдка. Падчас трэцяга канцэрта публіка пачуе музыку англа-амерыканскага мінімалізму. Разам з вядомым «Жаваранкам, што ўзлятае» Воана-Вільямса прагучаць беларускія прэм'еры твораў Адамса, Фініса і Гласа. Малады англійскі дырыжор Роберт Эймс дэбютуе з Дзяржаўным камерным аркестрам Рэспублікі Беларусь.

Юлія КАРДАШ

Віват, Настаўнік!

У Мінскім дзяржаўным музычным каледжы імя М. І. Глінкі віншавалі з 93-годдзем легендарнага настаўніка і ганаровага прафесара Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны, кавалера ордэна Францыска Скарыны Міхаіла Рыгоравіча Солапава. Яго вучні сталі арганізатарамі канцэрта ў гонар настаўніка. Павіншаваць Міхаіла Рыгоравіча прыехаў спецыяльны госць — народны артыст Беларусі кампазітар Эдуард Ханок.

У свае 93 гады прафесар Міхаіл Солапаў незвычайна сучасны. У вялікай зале Белдзяржфілармоніі ён не прапускае ніводнага канцэрта, яго цікавіць кожны вядомы музычны калектыў.

Прафесійны шлях станаўлення музыканта Солапава пачаўся пасля Вялікай Айчыннай вайны. Атрымаўшы ў канцы вайны цяжкае раненне і змагаючыся за жыццё, толькі 9 мая ён адкрыў вочы, і першае слова, якое пачуў, — «Перамога!» Пасля дэмабілізацыі Солапаў застаўся ў Беларусі.

...Стаўшы асветнікам беларускай глыбінкі, ён зрабіў навучанне ў музычных школах даступным для сельскіх жыхароў. Нават сам працаваў дырэктарам у адной з такіх школ (калгас «Савецкая Беларусь») і там займаўся з дзецьмі: бачыў у іх будучыню.

Скончыў Брэсцкае музычнае вучылішча, пасля выкладаў спецыяльны клас баяна. Была вучоба ў Інстытуце імя Гнесіных, а праз некаторы час Міхаіл Рыгоравіч узначаліў вучылішча ў Брэсце, якое цяпер стала каледжам.

Адна з першых задач, якую паставіў у свой час малады дырэктар, — арганізаваць хор. Таму невыпадкова першым калектывам, які адкрыў святочны вечар у вялікай зале Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа, стаў канцэртны хор пад кіраўніцтвам магістра мастацтвазнаўства Аляксея Снітго. У выкананні калектыву прагучалі старонкі духоўнай музыкі Вацлава з

Міхаіл Солапаў.

Шаматулы — псалом «Алілуя, слаўце Бога», Ігара Янкоўскага на словы Максіма Багдановіча «Слабне Золак». Трывала ў рэпертуары хору замацаваліся беларускія народныя песні ў апрацоўцы Алены Атрашкевіч «Юрчка», «Купалінка», «Лявоніха».

Міхаіл Солапаў заснаваў таксама аркестр рускіх народных інструментаў, а пасля — сімфанічны, якім кіраваў 16 гадоў. Пераемнасць традыцый дырыжорскага майстэрства знайшла адлюстраванне ў выступленні сімфанічнага аркестра каледжа пад кіраўніцтвам заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Анатоля Лапунова і мастацкага кіраўніка і дырыжора аркестра Мікалая Макарэвіча. Партыю саліруючых скрыпак у Канцэртным вальсе Дзмітрыя Шастаковіча выканалі выпускнікі каледжа, лаўрэаты міжнародных конкурсаў Вольга Фурса і Кацярына Купрыянік. Паказаў сваё выканальніцкае майстэрства дуэт саліруючых флейт у складзе Ганны Мазец

і Лізаветы Ботвіч, якія выканалі «Вальс кветак» Э. Кёхлера.

Працягвае традыцыі народнага выканальніцтва свайго настаўніка Міхаіла Солапава і Уладзімір Чэрнікаў, дырэктар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі, таксама мастацкі кіраўнік і дырыжор аркестра беларускіх народных інструментаў. У выкананні калектыву прагучалі шэдэўры замежнай і сучаснай класікі: «Уверцюра № 3» Дзмітрыя Смольскага, «Віват, Венгрыя!» Іагана Штрауса. Заклучным акордам свята стала выступленне канцэртнага хору пад кіраўніцтвам народнага артыста Рэспублікі Беларусь, мастацкага кіраўніка і галоўнага дырыжора Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Міхаіла Дрынеўскага з пажаданнямі юбіляру мнагалецця. Міхаіл Рыгоравіч схіліўся на калена перад юнімі выканаўцамі і прызнаўся: «Калі мы пачыналі, аб такім узроўні можна было толькі марыць... Гэта велізарная праца... Гэта ваша любоў да мастацтва».

Наталля КАРДАШОВА

НЕ ТОЛЬКІ ГОЛАС

Оперныя вакалісты пазмагаюцца ў Мінску за Гран-пры і 10 000 у. а.

Прызавы фонд Мінскага Каляднага конкурсу вакалістаў даволі ваважкі, калі меркаваць па прэміях. Акрамя Гран-пры журы вызначае лаўрэатаў: за I прэмію прадугледжана 8000 долараў ЗША, лаўрэат II прэміі атрымае 6000 долараў ЗША, III прэмія падмацаваная сумай у 4000 долараў ЗША. Ёсць за што змагацца. Але не толькі добрыя прызавыя вызначаюць прэстыж конкурсу вакалістаў, а наогул цікавасць да яго з боку прафесіяналаў: рэжысёраў і музыкантаў, артыстаў і тэатральных імпрэсарыя... І саміх канкурсантаў, якія прыязджаюць у Мінск з розных краін.

Сёлета ўжо пададзена 229 заявак на ўдзел у Мінскім міжнародным Калядным конкурсе вакалістаў, галоўны арганізатар якога — Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі. Маладыя оперныя спевакі літаральна з усяго свету — нават з розных кантынентаў — збіраюцца пазмагацца за галоўны прыз.

Для гэтага ім трэба прайсці праз тры этапы, падчас якіх глядаць ўжо могуць знаёміцца з прэтэндэнтамі ды наталіцца бельканта. Адабор сур'ёзны: першыя два туры праходзяць з канцэртмайстрам, а трэці — разам з аркестрам. Асаблівасць Мінскага конкурсу ў тым, што маладыя спевакі выконваюць урывак з оперы разам з артыстамі Вялікага тэатра Беларусі. І гэта менавіта тое, што прыцягвае ў залу аматараў высокага мастацтва і роднага тэатра: у фінале гучаць самыя яркія эпізоды з оперы, а на сцэне разам з тымі, чые імёны мы адкрываем, нашы любімыя зоркі, якія дапамагаюць канкурсантам прадэманстраваць не толькі голас, але і артыстычныя здольнасці. Гала-канцэрт фіналістаў адбудзецца 20 снежня ў вялікай зале тэатра, падчас якога фаварытаў вызначыць не толькі журы, але і айчынная публіка: менавіта яна вырашае лёс Прыза глядацкіх сімпатый. І, хто ведае, можа, сярод фіналістаў будуць прэтэндэнты з Беларусі, якія збіраюцца ўдзельнічаць у Мінскім Калядным конкурсе вакалістаў.

Аднак конкурс — гэта яшчэ і адзнакі зусім іншага кшталту, якія могуць паўплываць на далейшую кар'еру артыстаў: запрашэнні да ўдзелу ў пастаноўкі тэатраў замежжа. Таму што працаваць у журы запрошаныя дырэктары оперных тэатраў розных краін, імпрэсарыя і вядомыя музычныя дзеячы. Сёлета ў журы Мінскага конкурсу вакалістаў запрошаны Нікалас Пейн, дырэктар «Опера Еўропа» (Брусель, Бельгія), Джон Элісан, рэдактар часопіса «Опера» (Лондан, Вялікабрытанія), Роберт Кёрнер, дырэктар па мастацка-пастаноўчых пытаннях Ліёнскай нацыянальнай оперы (Францыя), Эркі Пехк, мастацкі кіраўнік Міжнароднага фестывалю опернай музыкі PromFest у г. Пярну (Эстонія), і Дзмітрый Удовін, мастацкі кіраўнік Маладзёжнай опернай праграмы Вялікага тэатра Расіі. Узначаліць журы генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі Уладзімір Грыдзюшка. Але Калядны конкурс — гэта не толькі творчае спаборніцтва, але і сустрэча з оперным мастацтвам, у якім неўміручая класіка (якая прыцягвае ўвагу да фіналу) можа заіграць новымі фарбамі выдатных галасоў, і, магчыма, сярод іх ёсць тыя, хто стане зоркамі сусветнай опернай сцэны.

Марыя АСПЕНКА

Аляксандра Русак, 2010 г.

ТрансФАРМАВАННЕ

Філасофская сутнасць яйка ў творах студэнтаў Акадэміі мастацтваў

— У нас была камандная праца, якая складалася з маёй ідэі і яе далейшага развіцця студэнтамі, — расказвае куратар праекта Руслан Найдзен. — Я вельмі ўзрадаваны: студэнты адчулі, што я стаўлюся да гэтай справы з хваляваннем, і самі глыбока ўніклі ў філасофію пастаўленай задачы. Мы адышлі ад стэрэатыпаў і паказалі не толькі вынік работы, але і сам працэс узаемадзеяння аўтара і аб'екта. Самае галоўнае, што мы змаглі стварыць кампазіцыю, якая, нягледзячы на прысутнасць усяго толькі аднаго аб'екта — яйка, — ператварылася ў цэлае апавяданне пра яго стан, існаванне, зменлівасць поглядаў на яго.

Руслан Найдзен зрабіў падборку аб'ёмных аб'ектаў, створаных студэнтамі, у рамках яго аўтарскага курса, які нарадзіўся са стандартнага ў навучанні дызайнера прадмета «Упакоўка» і быў падзелены на два самастойныя курсы — «EX OVO» і «АРТ-Упакоўка».

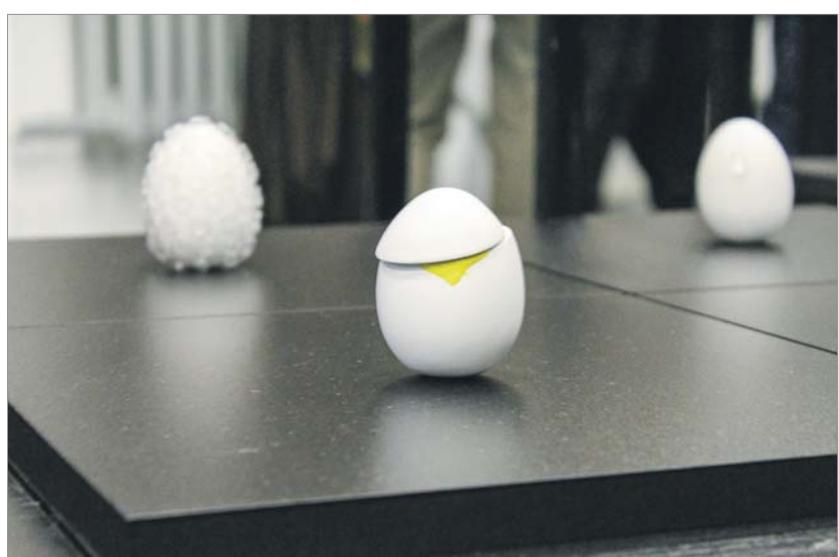
Мэта куратара праекта «Да яйка» — данесці студэнтам, што паспяхова работа ў сферы графічнага дызайну немагчымая без асваення навыку прасторавых рашэнняў, без умення працаваць з аб'ёмам. Таму арганічна спалучаюцца дзве часткі экспазіцыі: плаская (на сценах — праект з распрацаваных візітовак) і прасторавая (варыяцыі на тэму аб'ектаў-яек на фоне квадратных чорных падставак).

Цікава прасачыць, як студэнты адчуваюць пластычнасць аб'екта. Хтосьці пакінуў яйка цэласным, аднак дадаў пэўную сэнсавую дэталю, хтосьці падзяліў яго на дзве часткі. Кагосьці больш цікавіць нападненне яйка, а кагосьці — сама форма. У экспазіцыі нават ёсць калючае і пухнатае яйкі.

Некаторыя аўтары цалкам адышлі ад белага і звярнуліся да сумяшчэння, напрыклад, жоўтага і зялёнага, альбо паэксперыментавалі з адценнямі шэрых і чорных фарбаў. Выстаўка цэласная. Кожны аб'ект — пэўная

гісторыя, якая дапаўняецца наступнай арт-кампазіцыяй.

— Узровень праекта сур'ёзны, нягледзячы на тое, што на выстаўцы дэманструюцца работы студэнтаў. Мне цікава бачыць, як думаюць аўтары. У іх работах заўважны пасыл і доўгае асэнсаванне твораў. Аб'екты трэба разглядаць уважліва, шукаць не толькі відавочнае, але і вынік асэнсавання і рэалізацыі, — адзначыла на адкрыцці выстаўкі мастацтвазнаўца Таццяна Бембель. — Наогул, правільная тэндэнцыя — дапамагаць

Вольга Макарэвіч, 2017 г.

Крэатыў маладога пакалення творцаў прадэманстраваны ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў у межах выстаўкі «Да яйка», складзенай з работ студэнтаў чацвёртых і п'ярых курсаў кафедры графічнага дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Выстаўка — чарговы праект, створаны па выніках сістэмнага цыкла аўтарскіх навучальных курсаў дызайнера-педагога, плакатыста Руслана Найдзена.

Гэты праект, як і ўся серыя навучальных курсаў, звяртае да гісторыі авангарднага мастацкага аб'яднання УНОВІС, 100-годдзе якога будзе адзначацца ў 2020-м (беларускія творцы ўжо да яго рыхтуюцца).

Прадстаўленыя экспанаты Руслан Найдзен адбіраў адмыслова. З самага пачатку ён разумее, як павінна будавацца экспазіцыя, таму выстаўка фарміравалася з улікам усіх дэталей канцэпцыі. У цэнтры ўвагі — звычайнае яйка, якое становіцца аб'ектам філасофскага асэнсавання. Студэнты — кожны асабіста — раскрывалі яго з новага боку. Тут ёсць месца рамантызму, прыродзе і нават псіхадэліцы.

студэнтам прэзентаваць сябе на вялікіх выставачных пляцоўках, таму што яны разнавольваюцца, ды і глядач мае магчымасць ацаніць, убачыць, чаму і як вучаць у акадэміі. Хтосьці з гэтых вучняў далей будзе выкладаць у навучальных установах і гэтак жа, як Руслан Найдзен, перадаць майстэрства будучым пакаленням. Менавіта так захоўваецца мастацкая школа.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Культурны ракурс

«Фарбы жыцця» — гэта выстаўка члена Беларускага саюза мастакоў Віктара Барабанцава. Яна працуе ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага і прымеркавана да 70-годдзя мастака. Экспануюцца больш за 80 жывапісных работ, створаных за апошнія 10 гадоў.

«Фарбы жыцця» Віктара Барабанцава — гэта яго філасофія стварэння. Ні на адной карціне аўтара вы не ўбачыце крывы або зброі. Уся творчасць майстра прасякнута святлом і прыроднай гармоніяй.

Віктар Барабанцаў — паслядоўны прыхільнік рэалізму і лічыць гэты кірунак мастацтва невычэрпным. Працуе ў жанры пейзажа, нацюрморта, партрэта, тэматычнай кампазіцыі. Удумліва шукае сюжэты для кожнай карціны. Вада, лес, аб'екты, палаткі, неба, дарогі... Усё мае сваё жывое дыханне.

Спадабаліся рэалістычныя, натхнёныя пейзажы, якія ўслаўляюць родную прыроду: «Жнівень», «Квітнеючы май», «Сакавіцкі

сонечны дзень», «Яблычная пара», «Лясная рака»...

Тэма беларускіх святаў праходзіць праз усю творчасць Барабанцава: «Калядная зорка да нас завітала», «Ула. Святочная раніца», «На Каляды». Мастак імкнецца паказаць шматграннасць святочных традыцый, а таму адказна падыходзіць да кожнага палатна, адметнага сюжэтам, глыбінёй, прасторай, і адлюстроўвае атмасферу гістарычнасці.

Віктар Барабанцаў — вядомы і як майстар партрэтага жанру. Напрыклад, было прыемна пабачыць на выстаўцы партрэты народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча і пісьменніцы Вольгі Іпатавай.

На адкрыцці выстаўкі сабралася больш як 150 прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі Беларусі.

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

Да ўвагі чытачоў! «ЛіМ» працягвае конкурс «Культурны ракурс». Умовы творчага спаборніцтва змешчаны ў № 2 нашай газеты. Чакаем цікавых і крэатыўных фотаздымкаў з арыгінальным тлумачэннем.

Віктар Барабанцаў «Познія яблыкі», 2017 г.

ЛіМ Выходзіць з 1932 года **16+** Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zvyazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтарская — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова

Нумар падпісаны ў друк
23.11.2017 у 11.00

Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1524.

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэк 220013
Заказ — 4251

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэанзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

ISSN 0024-4686